

**Tori Grytli, Arild H. Steen  
Dag Stokland**

# **OFFENTLIGE STØTTEORDNINGER OG OFFSHORE FABRIKASJONSINDUSTRI**

**Storbritannia og Nederland**

**FAFO-notat**



Tori Grytli, Arild H. Steen  
Dag Stokland

**OFFENTLIGE STØTTEORDNINGER OG  
OFFSHORE FABRIKASJONSINDUSTRI  
Storbritannia og Nederland**

FAFO-notat

---

© Fagbevegelsens senter for forskning,  
utredning og dokumentasjon 1993

ISSN 0801-6135

# Innhold

---

<b>Sammendrag og konklusjoner</b> . . . . .	6
<b>1 Innledning</b> . . . . .	14
Bakgrunn . . . . .	14
Mandat og problemstillinger . . . . .	14
Offisielle og skjulte støtteordninger . . . . .	15
Metode – gjennomføring . . . . .	15
Avgrensninger . . . . .	15
Rapportens videre oppbygging . . . . .	16
<b>2 Retningslinjer for næringsstøtte i Storbritannia og Nederland. EFs konkurranseregler</b> . . . . .	17
2.1 EFs regler for statsstøtte . . . . .	17
2.2 Gjennomsiktighet og spørsmålet om skjulte støtteordninger . . . . .	26
<b>3 Støttenivå til offshoreindustrien i Nord Øst England. Tre regneeksempler.</b> . . . . .	29
3.1 Forutsetninger . . . . .	29
3.2 Regneeksempler . . . . .	33
<b>4 Støtteordninger i Storbritannia</b> . . . . .	37
4.1 Direkte investeringsstøtte . . . . .	38
4.2 Låneordninger . . . . .	42
4.3 Konsulentstøtte/markedsføring . . . . .	46
4.4 FoU-støtte . . . . .	46
4.5 Eksportstøtte . . . . .	48
4.6 Opplæringsstøtte . . . . .	51
4.7 Lokale støtteordninger . . . . .	54
<b>5 Støtteordninger i Nederland</b> . . . . .	56
5.1 Regional investeringsstøtte (IPR) . . . . .	56
5.2 Regionale utviklingselskaper . . . . .	57
5.3 Eksportstøtteordninger – Matching . . . . .	60
5.4 Støtte til forskning og utvikling . . . . .	60
5.5 Sysselsettingsstøtte . . . . .	61

<b>6 Omfanget av overføringer fra EF til Storbritannia</b> . . . . .	63
6.1 EF overføringer til Storbritannia generelt . . . . .	63
6.2 Satsningsområder	65
6.3 Støtte til Nord Øst England	66
<b>7 Omfanget av nasjonale overføringer til næringslivet</b>	
<b>i Storbritannia</b> . . . . .	68
7.1 Statsstøtte til industrien i Storbritannia og i EF-landene . . .	68
7.2 Statsstøtte etter type tiltak . . . . .	69
7.3 Omfang av støtten fra RSA . . . . .	70
Litteratur . . . . .	72
Forkortelser . . . . .	74

# Forord

---

Hensikten med denne rapporten er å beskrive og dokumentere omfanget av støtteordninger til offshore fabrikkasjonsindustrien i Storbritannia og Nederland. Temaet berører et sentralt punkt i internasjonal konkurranse mellom bedrifter fra forskjellige nasjoner og ligger slik sett i spenningsfeltet mellom nasjonal næringspolitikk og proteksjonisme.

Begrepene proteksjonisme og statsstøtte har i dag lav status i den politisk økonomiske debatten, i Norge som i de fleste OECD-land. Samtidig gjennomfører de samme landene en nasjonal næringspolitikk som på ulike måter, i større eller mindre grad, favoriserer eget næringsliv. Grensene mellom en offensiv, konkurranseutviklende næringspolitikk og en mer defensiv proteksjonistisk statsstøttepolitikk kan ofte være vanskelige å trekke.

Denne grenseoppgangen har stått sentralt i arbeidet med rapporten. Uklarhetene rundt de ulike lands praktisering av regler for statsstøtte, og ikke minst den begrensede gjennomsiktighet rundt overføringer til den enkelte bedrift, har gjort arbeidet med rapporten både interessant og utfordrende.

I prosjektperioden har vi mottatt nyttige og verdifulle kommentarer fra en rekke personer og miljø. Spesielt vil vi takke prosjektets referansegruppe, der Gisle Johanson (Nærings- og energidepartementet), Dag Nenningsland (Nærings- og energidepartementet), Svein Muffetangen (Fellesforbundet) og Steinar Simonsen (TBL-Offshore) har bidratt med konstruktive innspill underveis.

FAFO 2.6.1993

Tori Grytli

Arild H. Steen

Dag Stokland  
(prosjektleder)

# Sammendrag og konklusjoner

---

## Hovedkonklusjon

Det har gjennom denne studien ikke vært mulig å påvise verken spesielle eller skjulte støtteordninger for offshore fabrikkasjonsindustrien i Storbritannia eller Nederland. Dette innebærer ikke at det er dokumentert at slike ordninger ikke finnes. Konklusjonen er snarere at det via ulike tilgjengelige kilder ikke er mulig å avgjøre omfanget av overføringer til enkeltforetak. Støtte til enkeltbedrifter, herunder offshoreverft, er i realiteten unndratt offentlighet og praktiseringen av statsstøtteordningene, spesielt i Storbritannia, er svært lite gjennom-siktig. I begge landene finnes det imidlertid ulike støtteordninger som fabrikkasjonsindustrien kan dra nytte av.

## Omfanget av og ulike former for statsstøtte

Storbritannia benyttet i gjennomsnitt vel 24 mrd. kroner årlig – eller 2 prosent av BNP – i samlet statsstøtte til det britiske næringslivet i perioden 1988–90. I samme periode utgjorde den samlede statstøtten i Nederland i underkant av 10 mrd. kroner – eller 3,1 prosent av BNP. Både Storbritannia og Nederland lå i denne perioden under gjennomsnittet i EF, som var på 3,5 prosent av BNP.

Statsstøtten kan grupperes i tre kategorier: generell («horisontal») støtte, sektorstøtte og regionalstøtte (kap. 2.1 og tabell 7.2). Disse ordningene er knyttet til EFs ulike unntak fra det generelle forbudet mot statsstøtte, noe vi kommer tilbake til nedenfor.

De *generelle støtteordningene* omfatter støtte til FoU, miljøtiltak, støtte til små og mellomstore bedrifter etc. og karakteriseres av at de kan benyttes av industri i hele landet. Denne formen for støtte utgjorde 45 prosent av den totale statstøtten i Storbritannia og 77 prosent i Nederland.

De *regionale støtteordningene* går i hovedsak til regioner som er preget av lav levestandard eller høy arbeidsløshet og som derfor er spesielt støtteberettigede (artikkel 92.3.c i Romatraktaten; se kap. 2.1). For Storbritannias vedkommende er det i stor grad sammenfall mellom disse regionene og de områdene fabrikkasjonsindustrien er lokalisert (se fig 2.2). De regionale støtteordningene omfattet 34 prosent av den



britiske statsstøtten, men kun 13 prosent av den nederlandske. Hovedvirkemiddelet i britisk regionalstøtte er en direkte investeringsstøtte, under ordningen «Regional Selective Assistance» (kap. 4.1.1). Til denne støtteordningen ble det i 1992–93 bevilget ca. 2,3 mrd. kroner (kap. 7).

*Sektorstøtten*, som utgjør rundt 20 prosent av støtten i Storbritannia og 11 prosent i Nederland, går i stor grad til skipsbygging. Når det gjelder statsstøtte, opererer EF med et prinsipielt skille mellom skipsbygging og offshore fabrikkvirksomhet. Det er imidlertid ingen av de aktuelle verftene i anbudskonkurransene på norsk sokkel som produserer både plattformer og skip. Dette innebærer at de mest interessante ordningene i tilknytning til offshore fabrikkvirksomhet er regionale støtteordninger og deler av de generelle ordningene.

Gjennomgang av nasjonale virkemidler viser at de enkelte land har en rekke ulike støtteordninger (kap. 4 og 5). Den mest sentrale britiske støtteordningen i områdene der offshore fabrikkvirksomheten er lokalisert, er investeringsstøtten Regional Selective Assistance (kap. 4.1.1). Videre finnes det gunstige låneordninger via EF-systemet (kap. 4.2), regionale/lokale støtteordninger knyttet til rehabilitering av tidligere industriområder (kap. 4.8) og mer generelle støtteordninger som konsulentstøtte (kap. 4.3), støtte til forskning/utvikling (kap. 4.4), eksportstøtte (kap. 4.5) og opplæringsstøtte (kap. 4.6). Blant de mest sentrale støtteordningene i Nederland er en eksportstøtteordning kalt «Matching» (kap. 5.3), støtterordninger kanalisert gjennom regionale utviklingselskap og generell FoU-støtte (kap. 5.2).

I tillegg til de nevnte ordningene finnes det en rekke støttetiltak for små og mellomstore bedrifter (under 500 ansatte). Disse er ikke kommentert i denne studien, fordi de i liten grad vil være aktuelle for de store fabrikkvirksomhetene.

Videre finnes det ulike skatteordninger som vil kunne ha betydning for konkurransesituasjonen for fabrikkvirksomheten. I Nederland har EF-kommisjonen beregnet at 27 prosent av statsstøtten kanaliseres via skatte- og avgiftslettelser, mens tilsvarende tall for Storbritannia er 4 prosent. Skatte- og avgiftspolitikken er ikke med i mandatet for den foreliggende studien.

## **EFs regionalstøtte**

I tillegg til statsstøtten blir det hvert år overført midler fra EF til ulike regioner i de enkelte medlemsland. Hovedsakelig bevilges denne støtten via EFs strukturfond, og den forutsetter samfinansiering med nasjonale myndigheter. Denne støtten regnes ikke som statsstøtte, fordi

den i prinsippet ikke skal tilfalle enkeltbedrifter, men sikter blant annet mot å bedre infrastrukturen rundt bedriftene. Intensjonen er at alle bedrifter skal kunne få tilgang til infrastrukturen, og regionalstøtte til slike tiltak vil derfor i teorien ikke virke konkurransevridende innen gruppen av bedrifter i regionen. På den andre siden vil slik støtte gi bedriftene indirekte konkurransefordeler. Siden offshore fabrikkasjonsindustrien i Storbritannia som nevnt gjennomgående er lokalisert i slike regionalpolitiske satsningsområder, følger noen tall for omfanget av denne formen for støtte.

EF-støtten gis innenfor rammen av det som kalles «Community Support Framework» (CSF). Dette er en finansiell støttepakke, sammensatt av midler fra ulike strukturfond, til en gitt region. Rammene for CSF for de enkelte regionene er forhandlet fram mellom britiske myndigheter og EF-kommisjonen. For perioden 1992/93 er det forventet at EF totalt skal bidra med ca. 11,5 mrd. NOK både til nye og allerede pågående tiltak i målgruppe 2-områder i Storbritannia. I og med at EF i de fleste tilfeller krever en samfinansiering, forventes det at Storbritannia må bidra med ca. 16,3 mrd. NOK. I Nord Øst England vil EF alene bidra med totalt ca. 1,6 mrd. NOK i perioden 1992/93. Bidraget til området fra EF og britiske myndigheter totalt være ca. 3,9 mrd. NOK.

## **Reglene for statsstøtte. EFs konkurranseregler**

Både Storbritannia og Nederland må, som medlemmer av EF, forholde seg til EFs prinsipielle forbud mot statsstøtte. Forbudet gjelder blant annet rene finansielle ordninger som direkte tilskudd, billige lån og rentesubsidier. Det omfatter også skattelettelser, statlige lånegarantier og i visse tilfeller statlige aksjekjøp.

*Reglene for statsstøtte retter seg mot medlemslandene og ikke bedriftene som sådan.* Det innebærer blant annet at EF-kommisjonen, via DG 4, ikke har anledning til å kreve innsyn i en bedrifts regnskaper for å kontrollere forekomsten av eventuelle statlige overføringer. Hovedregelen er at kommisjonen må stole på at opplysningene om statstøtte som gis av de nasjonale myndighetene, er korrekte.

I EFs regelverk gjøres det imidlertid unntak. Disse unntakene knytter seg blant annet til støtte til industri i områder som har en svært lav levestandard eller høy arbeidsledighet i forhold til gjennomsnittet i EF. De er også knyttet til industrielle regioner i tilbakegang i forhold til den økonomiske utviklingen i det enkelte medlemsland. Områdene i industriell tilbakegang benevnes som målgruppe 2-regioner og er

knyttet til unntaket i art. 92.3.c i Romtraktaten (kap. 2.1). For offshore fabrikkasjonsindustrien i Storbritannia er særlig ordninger hjemlet i dette unntaket av stor betydning. I overkant av 90 prosent av alle søknadene om dispensasjon fra forbudet mot statsstøtte som behandles av EF-kommisjonen (DG 4), gjelder ordninger under det siste unntaket.

## **Håndheving av forbudet mot statsstøtte**

Når det gjelder etablering av en støtteordning eller endring av en eksisterende ordning, påligger det følgelig medlemslandet å gi opplysninger til EF-kommisjonen (plikt til å underrette). Denne plikten (notifisere) gjelder fra det tidspunkt en støtteordning/program er under planlegging. *Hovedregelen er at det er støtteordningen/programmet som skal godkjennes, ikke støtten til enkeltprosjektene.* Selve tildelingen av statsstøtte foretas av de nasjonale myndighetene, på sentralt, regionalt eller lokalt nivå.

*Ut over det prinsipielle forbudet mot statsstøtte, har ikke EF konkretisert en øvre grense for de samlede overføringer til en enkelt bedrift.* Derimot finnes det for en begrenset del av støtteordningene regler og begrensninger for omfanget av overføringer til en bedrift. Det viktige skillet går på om støtteordningen er knyttet til

- en *bedrifts investeringsprosjekt*, eller
- om støtten gis i forhold til *andre kriterier*.

Hvis støtten er investeringsrelatert, har EF regler som setter en øvre grense. For andre ordninger er grensen relatert til tildelingskriteriene i den enkelte ordning, men disse grensene tar ikke hensyn til i hvilken grad bedriften mottar støtte over andre ordninger.

## **Øvre grense for investeringsrelatert støtte**

For investeringsrelaterte støtteordninger skal ulike nasjonale og EF-finansierte ordninger som er knyttet til ett investeringsprosjekt ses i sammenheng, slik at summen av støtten fra ulike ordninger ikke overstiger en fastsatt øvre grense. Det er adgang for en bedrift til å søke og motta støtte knyttet til to eller flere atskilte investeringsprosjekter på en og samme gang (kap. 4.1.1). Det er de nasjonale

myndighetene, ikke bedriften som er ansvarlig for kontrollen og samordningen av de ulike ordningene innenfor investeringsprosjektet.

Det øvre taket for støtte til en bedrift tar hovedsakelig utgangspunkt i to indikatorer:

- Støttens andel av virksomhetens prosjektrelaterte investeringskostnader, eller
- en viss støtte per årsverk som etableres eller opprettholdes, begrenset oppad til 40 prosent av de prosjektrelaterte investeringskostnadene.

Det beregnes en støtteekvivalent for de ulike ordningene, slik at det er mulig å sammenlikne og summere støtteelementet knyttet til ulike ordninger. De støtteberettigede målgruppe 2-regionene i Storbritannia omfattes av følgende generelle grenser for samlet investeringsrelatert støtte:

- Opp til 30 prosent av virksomhetens samlede investeringskostnader (prosjektrelaterte investeringer), eller*
- opp til 44 000 NOK (5 500 ECU) per arbeidsplass som etableres eller opprettholdes, begrenset oppad til 40 prosent av virksomhetens prosjektrelaterte investeringskostnader.*

De to kriteriene for ytelse av støtte gir et intervall mellom det kriteriet som medfører lavest og det som gir høyest støtte. Ifølge EFs regler kan en bedrift få støtte opp til den høyeste støttegrensen angitt av ett av de to kriteriene. Innenfor EFs rammer er det imidlertid nasjonale variasjoner i rammene for investeringsrelatert støtte.

I Nord Øst England, der en vesentlig del av britisk offshore fabrikkaktivitet er lokalisert, har det britiske handels- og industridepartementet (DTI) i samarbeid med EF kommisjonen vedtatt at taket på investeringsrelatert støtte er på 30 prosent av investeringskostnadene i målgruppe 2-områdene (Assisted Areas). For de områdene som er noe mindre støtteberettiget (Intermediate Areas, se fig 2.2) er grensen satt til 20 prosent.

## **Ingen samordning av ikke-investeringsrelatert støtte**

For støtte til en bedrift overført uavhengig av et investeringsprosjekt (for eksempel til opplæring eller til FoU), har ikke EF regler for samordning. Når det gjelder de ikke-investeringsrelaterte støtteordningene, har verken bedrifter eller nasjonale myndigheter rapporterings- eller samordningsplikt, når flere ulike støtteordninger går til én og

samme bedrift. En rekke av ordningene under den generelle og sektorbaserte støtten er knyttet til andre kriterier enn investeringsprosjekt (kap. 4).

## «Skjult støtte»?

Med skjult støtte forstår vi overføringer som bryter med EFs egne bestemmelser om statsstøtte. Det kan framkomme enten ved at summen av overføringer til en bedrift, via ulike godkjente (notifiserte) støtteordninger eller program, til sammen bryter med EFs prinsipielle forbud mot statsstøtte. Eller ved at overføringen skjer via en ikke godkjent (ikke notifisert) støtteordning.

I arbeidet med denne utredningen har det ikke vært mulig å dokumentere overføringer til ett eller flere verft i Storbritannia som bryter med EFs regelverk. Dette bør ikke tolkes som at det er dokumentert at slike overføringer positivt ikke har funnet sted. *Konklusjonen er snarere at det via ulike tilgjengelige kilder ikke er mulig å avgjøre om «skjulte overføringer» til enkeltforetak finner sted.*

Dette har sammenheng med flere forhold. For det første er tildelingen til enkeltbedrifter innen flere av de britiske støtteordningene konfidensielle. Investeringsstøtten via for eksempel «Regional Selective Assistance» (se kap. 4.1) offentliggjøres riktignok hvert kvartal i tidsskriftet «Employment Gazette». Men statistikken er ikke utfyllende fordi den enkelte bedrift selv kan avgjøre om den vil offentliggjøre hvorvidt den har mottatt støtte, og i så fall overføringens størrelse.

Ved henvendelser til DTI, som har det sentrale forvaltningsansvar for flere statsstøtteordninger, har det heller ikke vært mulig å få statistikk over de samlede overføringer på sektornivå. Følgelig framstår det i praksis som nærmest umulig å dokumentere støtten til offshore-industrien på bransjenivå i Storbritannia.

## Manglende gjennomsiktighet i den nasjonale støttepolitikken

Dette illustrerer for det andre EFs håndheving av statsstøttepolitikken og problemet knyttet til gjennomsiktighet («transparency») i medlemslandenes praktisering av bestemmelsene.

Et sentralt trekk ved offshore fabrikkasjonsindustrien, spesielt i Storbritannia, er som nevnt at den er lokalisert i gamle industriområder med høy arbeidsledighet. Industrien ligger vesentlig i målgruppe 2-områder som kvalifiserer for en rekke støtteordninger både nasjonalt

og på EF-nivå (se kap. 2.1 og figur 2.1). Statsstøttepolitikken i Storbritannia, som i de fleste medlemslandene, kjennetegnes imidlertid av et stort antall ulike støtteordninger. Mange av ordningene er forvaltet av ulike institusjoner, ofte med et regionalt eller lokalt forvaltningsansvar. I Nord Øst England, som vi har fokusert spesielt på i denne studien, finnes det flere offentlige og delvis offentlige utviklingsselskaper og organisasjoner som arbeider med å støtte industri som etablerer eller opprettholder arbeidsplasser i distriktet.

Dette fører til at støtteomfanget og organiseringen av de ulike ordningene er, som nevnt, svært lite gjennomsluttelig. Omfanget av faktisk støtte på bedrifts- eller sektornivå er ikke tilgjengelig i åpne kilder. Det påligger heller ikke de nasjonale myndigheter å samordne overføringer fra ulike ikke-investeringsrelaterte støtteordninger til den enkelte bedrift. Til sammen åpner dette mulighetene for at summen av overføringer fra forskjellige godkjente (notifiserte) ordninger til en enkelt bedrift, kan overstige EFs egen norm for hva som aksepteres som godkjent konkurransevridning.

Manglende gjennomsluttighet og egnet dokumentasjon gjør at en beregning av det teoretisk mulige støtteelementet innenfor EFs regelverk er det nærmeste vi kommer en dokumentasjon av støtten til enkeltforetak i Storbritannia.

## **Teoretisk mulig støttenivå i Storbritannia**

På bakgrunn av en rekke forutsetninger (kap. 3.1) er det mulig å beregne et teoretisk intervall for mulig støtte knyttet til ferdigstilling av en modul.

I kapittel 3 har vi tatt utgangspunkt i en modul (kontraktsverdi 500 mill. NOK) ferdigstilt ved tre tenkte verft. De skiller seg ut blant annet med hensyn til antall årsverk og investeringskostnader. Videre ligger følgende forutsetninger til grunn for beregningene:

- Verkstedene som gjennomfører prosjektene ligger i de mest støtteberettigede delene av nordøst-regionen i England (målgruppe 2: «Development area»). Øvre grense for investeringsrelatert støtte i nordøst-regionen er av det britiske Handels- og industridepartementet (DTI), i forhandlinger med EF-kommisjonen (DG 4), satt til 30 prosent av et prosjekts totale investeringskostnader (se kap. 4.1.1).
- Når det gjelder tilgjengelige overføringsordninger, opptrer verftet rasjonelt og søker om støtte der det er mulig.

- Verftet innvilges gjennomgående støtte opp mot de øvre grensene fastsatt i tildelingskriteriene (se kap. 4 for en beskrivelse av de viktigste støtteordningene til grunn for beregningene).
- Verftet ønsker for enhver pris å vinne den tenkte anbudsrunder. De kostnadsreducerende elementene ved de ulike overføringer til verftet, tas ut som en engangs støttegevinst knyttet til det ene anbudet (neddiskontering av støtteelementene til det ene anbudet). Verftet kan teoretisk praktisere en slik bruk av støtteelementet i tilknytning til et anbud. Siden enhver investering representerer en kostnad for verftet, er det neppe mulig å gjenta bruk av støttegevinst for å subsidiere et nytt anbud uten tilgang på ytterligere støtte eller privat kapitaltilførsel.

Regneeksemplene i kapittel 3 viser for det første at Modul A og B (kap. 3.2) gir et øvre tak for statsstøtte på rundt 3 prosent (ca. 15 mill. NOK) av kontraktsverdien på 500 mill. NOK.

For det andre viser det seg at både et stort antall sysselsatte og høye investeringer knyttet til et prosjekt (Modul C, kap. 3.2) teoretisk sett åpner for subsidier opp til 8 prosent (ca. 40 mill. NOK) av kontraktsverdien. Omfattende bruk av egne ansatte gir et teoretisk større subsidielement enn bruk av ekstern eller innleid arbeidskraft.

Samlet viser regneeksemplene at forsøk på å beregne det konkurransevridende elementet er svært avhengig av hvilke forutsetninger som legges inn i beregningene. Et stort usikkerhetsmoment er verftets investeringsomfang og antall ansatte som legges til grunn for overføringens maksimale størrelse (se kap. 2.1 og 3.1). Et annet avgjørende forhold er hvilken praksis som følges av de nasjonale myndigheter som tildeler støtte til den enkelte bedrift. Den teoretisk maksimale støtten varierer med hvilket tildelingskriterium de forvaltende myndigheter velger (andel av investeringskostnader eller støtte per sysselsatt), eventuelt hvordan man avveier de to kriteriene opp mot hverandre. Som nevnt i kapittel 2 synes praksis å variere fra en ordning til en annen, mens EFs generelle regel er at det kriteriet som åpner for størst støtte, kan anvendes.

Til slutt finner vi det riktig å gjenta at regneeksemplene i kapittel 3 gir et bilde av det teoretisk mulige støttenivået innenfor EFs gjeldende bestemmelser, gitt den tenkte kontraktsverdien. De representerer ikke indikasjoner på faktiske overføringer i britisk offshoreindustri. Beregningene er dessuten omfattet med stor usikkerhet. De bør derfor leses kritisk, med hensyn til de innvendinger det er rimelig å ta høyde for i denne typen regneeksempler. Det er i denne sammenheng samtidig verdt å nevne at det i beregningene ikke er tatt hensyn til mulige konkurransevridende virkninger av ulike skatteregimer.

# 1 Innledning

---

## Bakgrunn

Konkurransetingelsene for maritime virksomheter generelt, og offshoreindustrien spesielt, er under stadig debatt, både i Norge og internasjonalt. Situasjonen på det britiske hjemmemarkedet er betraktelig forverret den siste tiden på grunn av betydelig nedgang i investeringene og færre oppdrag. Selv om den samlede aktiviteten er høyere på britisk sokkel, er investeringsnivået på norsk sokkel fortsatt høyt, og det gir oppdrag til offshore fabrikkasjonsindustrien. I denne situasjonen vil britisk offshoreindustri trolig være villig til å presse prisene for å få oppdrag i Norge. Virksomheter i Storbritannia og Nederland har i de senere anbudsrunderne til norsk sokkel senket prisene.

Et spørsmål i forlengelsen av de tilbud som er kommet inn fra britisk side i løpet av 1992 og 1993, er imidlertid *om konkurransesituasjonen og kostnadssituasjonen alene kan forklare de lave tilbudene*. Dette er utgangspunktet for denne rapporten, som FAFO har utført på oppdrag fra Nærings- og energidepartementet.

## Mandat og problemstillinger

«OED ønsker å utføre en studie som kartlegger eventuelle offentlige tiltak i Storbritannia og Nederland overfor mekanisk industri som er av et slikt omfang og karakter at de er egnet til å vesentlig påvirke konkurransesituasjonen vis a vis offshore-verksteder som ikke er omfattet av tilsvarende ordninger» (Nærings- og energidepartementet 1993).

Spørsmålene oppdragsgiveren ønsker besvart, kan formuleres slik:

- Hvilke vesentlige offentlige støtteordninger, herunder regionalpolitiske tiltak finnes i Storbritannia og Nederland?
- Hvordan er de utformet?
- Hvordan praktiseres de?
- Hva er effekten for konkurransesituasjonen?



## Offisielle og skjulte støtteordninger

Både Storbritannia og Nederland er medlemmer av EF, og slik underlagt EFs prinsipielle forbud mot statsstøtte til enkeltbedrifter (Romatraktatens artikkel 92). EFs bestemmelser gir samtidig unntak for visse typer statsstøtte (EFs regler for statsstøtte er beskrevet nærmere i kap. 2). Mandatet skiller ikke i utgangspunktet mellom en kartlegging av godkjente støtteordninger innenfor fellesskapets regler og eventuelle støtte som går ut over fellesreglene og dermed kan betegnes som «skjult». Etter nærmere drøftinger med oppdragsgiver tar denne studien utgangspunkt i omfanget og organiseringen av ulike former for nasjonal og EF-finansiert statsstøtte innenfor gjeldende EF-regler. Det ble samtidig åpnet for at oppdragstaker i en påfølgende prosjektfase kunne forfølge eventuelle spor knyttet til skjulte overføringer. Med utgangspunkt i prosjektets samlede ramme, ga ikke den foreliggende dokumentasjonen grunnlag for ytterligere undersøkelser om eventuelle skjulte overføringer.

## Metode – gjennomføring

Det sentrale i studien er å beskrive omfang og organisering av ulike former for offentlig støtte som kan *dokumenteres* via troverdige kilder. Troverdig kilde er i denne sammenheng skrevet offentlig dokument, enten knyttet til bedrift (årsberetning, regnskap, kontraktsdokument), eller offentlig myndighet (nasjonalt eller på EF-nivå). For det andre har vi vektlagt annen internasjonal litteratur, i form av forskning og utredning.

Et annet viktig inntak til informasjon er intervjuer med personer som kjenner temaet (EF-kommisjonen, nasjonale myndigheter og personer med bransjekunnskap). Intervjuer og samtaler har i denne rapporten ikke status som selvstendig kilde for dokumentasjon, men er brukt for å utfylle skriftlige kilder.

## Avgrensninger

Mandatet presiserer at det trekkes et skille mellom *generelle rammebetingelser* og de *spesifikke ordningene* rettet mot offshoreindustrien eller regioner der offshoreindustrien er lokalisert.

Det avgrenses mot følgende forhold:

- Skatte- og avgiftsforhold, herunder generelle avgiftslettelser, for eksempel knyttet til bruk av arbeidskraft.

Utredningen omfatter:

- Finansielle støtteordninger (vanligvis omtalt som direkte støtte); kapitaltilskudd, investeringstilskudd, garantier o.l.
- Generelle regionalpolitiske ordninger, for eksempel transporttilskudd, opplæringsstøtte o.l.
- Andre indirekte støtteordninger som bidrar til å redusere virksomhetens kostnader, for eksempel subsidierte lån, FoU-støtte o.l.

Flere støtteordninger, både EF-finansierte og nasjonalt finansierte, er direkte innrettet på små og mellomstore bedrifter, i EF bedrifter med færre enn 500 ansatte. Offshoreverftene i Storbritannia og Nederland har gjennomgående mer enn 500 ansatte, og denne studien omfatter derfor ikke SMB-støtteordninger.

## Rapportens videre oppbygging

I det neste kapitlet (kap. 2) beskriver vi EFs regler for statsstøtte, og ser disse i sammenheng med medlemslandenes praktisering av de nasjonale overføringsordningene. I kapittel 3 beregner vi de teoretisk største subsideelementene innenfor rammen av EFs regelverk knyttet til tre tenkte prosjekter (moduler) gjennomført ved britiske verft. Kapittel 4 beskriver de mest relevante støtteordningene for britisk offshoreindustri, mens kapittel 5 er en tilsvarende, men mindre omfattende, gjennomgang for nederlandsk offshoreindustri. Kapittel 6 gir en oversikt over de samlede overføringene knyttet til ulike ordninger fra EF til medlemslandene, mens kapittel 7 viser omfanget for nasjonalt finansierte ordninger.

## 2 Retningslinjer for næringsstøtte i Storbritannia og Nederland. EFs konkurranseregler

---

### 2.1 EFs regler for statsstøtte

#### Prinsipielt forbud mot statsstøtte

EF har et prinsipielt forbud mot statsstøtte:

«Bortsett fra de unntak som er fastsatt i denne traktat, er statsstøtte gitt av statsmidler i hvilken som helst form, som forrykker eller truer med å forrykke konkurransen ved å begunstige visse foretak eller produksjon av visse varer, uforenlig med det felles marked i den utstrekning den påvirker samhandelen mellom Medlemsstatene» (artikkel 92.1 i Romatraktaten).

Forbudet gjelder blant annet rene finansielle ordninger som direkte tilskudd og billige lån og rentesubsidier. Det omfatter også skattelettelser, statlige lånegarantier og i visse tilfeller statlige aksjekjøp (EC Commision 1989).

*Reglene for statsstøtte retter seg mot medlemslandene og ikke bedriftene som sådan.* Det innebærer blant annet at EF-kommisjonen, via DG 4, ikke har anledning til å kreve innsyn i en bedrifts regnskaper for å kontrollere forekomsten av eventuelle statlige overføringer. Hovedregelen er at kommisjonen (DG 4) må stole på at de opplysningene om statsstøtte som gis av de nasjonale myndighetene i de enkelte medlemslandene er korrekte<sup>1</sup> (EC Commision 1990).

Spørsmålet om EF-kommisjonens myndighet i saker som gjelder statsstøtte, er en av flere politiske spenninger mellom medlemslandene angående konkurransepolitikken og subsidiaritetsprinsippet. Blant annet ble det påpekt av det italienske formannskapet i EF i andre halvdel av 1990 at kommisjonen (DG 4) har et svak legalt grunnlag for å kunne håndheve EFs prinsipielle forbud mot statsstøtte (Forsell 1991:99). Nedenfor kommer vi nærmere inn på håndhevingen av reglene om statsstøtte.

1 Under et av våre intervju knyttet til konkurransepolitikken i EF, ble dette forholdet illustrert av følgende kommentar fra en sentral person i EF-kommisjonen (DG 4), seksjonen for sektorstøtte: «You have to understand – that in these matters we have to assume that the governments are not lying».

## Unntak fra hovedreglen

Romtraktatens artikkel 92 gjør flere unntak som anses forenlig med det prinsipielle forbudet mot statsstøtte. For det første unntak knyttet til støtte av sosial karakter til individuelle forbrukere, i forbindelse med naturkatastrofer og støtte knyttet til gjenforeningen av Tyskland (art. 92.2.a-c). Disse unntakene er ikke aktuelle i forbindelse med offshore fabrikkasjonsindustrien i Storbritannia og Nederland.

Den andre gruppen unntak, artikkel 92.3.a-d, er mer relevant. Disse unntakene er i stor grad knyttet til EFs såkalte «fattigdomskriterier». Det vil si at medlemslandene har mulighet til å gi støtte til virksomheter i regioner med svært lav levestandard eller høy arbeidsledighet i forhold til gjennomsnittet i EF:

« . . . støtte til å fremme den økonomiske utvikling i områder med usedvanlig lav levestandard, eller der det er alvorlig undersysselsetting» (art. 92.3.a).

« . . . støtte som kan fremme gjennomføringen av viktige prosjekt i fellesskapets interesse, eller avhjelpe en alvorlig forstyrrelse i et Medlemslands økonomi» (art. 92.3.b).

I tillegg åpner artikkel 92 for at det kan gis støtte til enkeltbedrifter i regioner som normalt ikke omfattes av «fattigdomskriteriene». Unntaket åpner blant annet for støtte til industrielle regioner i tilbakegang sett i forhold til den økonomiske utviklingen i det enkelte medlemsland. Det innebærer blant annet regioner i EFs nordlige, og rikere, medlemsland:

« . . . støtte for å fremme utviklingen av visse næringsgrener eller økonomiske regioner, når den ikke endrer vilkårene for samhandelen i et omfang som strider mot den felles interesse . . . » (art. 92.3.c)

I overkant av 90 prosent av alle søknadene om dispensasjon fra forbudet mot statsstøtte som behandles av EF-kommisjonen (DG 4), gjelder ordninger under dette unntaket (Forsell 1991:96). For offshore fabrikkasjonsindustrien i Storbritannia er særlig ordninger hjemlet i dette unntaket av stor betydning, siden flere av de sentrale verftene er lokalisert til de støtteberettigede regionene (se figur 2.2).

Et siste unntak fra det prinsipielle forbudet mot statsstøtte gir ministerrådet mulighet til å vedta:

« . . . andre former for støtte, der Rådet på forslag fra Kommisjonen treffer beslutning med kvalifisert flertall» (art. 92.3.d).

## Tre hovedformer for støtte

De ulike unntakene hjemler statsstøtte som kan grupperes i tre kategorier; generell («horisontal») støtte, sektorstøtte og regionalstøtte (for en oversikt over fordeling av støtten på de tre kategoriene, se tabell 7.2).

Den *generelle* støtten omfatter blant annet ordninger knyttet til FoU, miljøtiltak, små og mellomstore bedrifter, eksport, energiøkonomisering og generelle investeringer. I Storbritannia utgjør denne støtten rundt 45 prosent av den samlede statsstøtten, mens tilsvarende tall er 77 prosent i Nederland (de ulike generelle ordningene og deres omfang i Storbritannia er nærmere beskrevet i kap. 4–7).

*Sektorstøtten*, som utgjør rundt 20 prosent av støtten i Storbritannia og 11 prosent i Nederland, går i stor grad til skipsbygging. Når det gjelder statsstøtte, opererer EF med et prinsipielt skille mellom skipsbygging og offshore fabrikkasjonsvirksomhet. I Storbritannia og Nederland er det ingen av de aktuelle verftene som produserer både skip og plattformer/moduler. Slik sett er sektorstøtten av mindre interesse i denne sammenheng (sektorstøtten og dens omfang i Storbritannia er nærmere beskrevet i kap. 4–7).

Av de *regionalpolitiske* ordningene er det kun unntakene hjemlet i artikkel 92.3.c som er relevante for Storbritannia<sup>2</sup> og Nederland. Det vil si støtte til bedrifter i regioner som nasjonalt sett er i industriell tilbakegang og har høy ledighet (dette beskrives nærmere nedenfor). I Storbritannia står regionalstøtten for 34 prosent av samlet støtte og utgjør den største enkeltordningen til industrien. I Nederland utgjør den kun 12 prosent (EC Commission 1992).

Et gjennomgående prinsipp for de ulike støtteordningene er at EF ikke godkjenner direkte produksjons- eller driftsstøtte. Desto tidligere i produksjonens- og utviklingskjeden statlig støtte inntreffer, i større grad godtas støtteordninger (for eksempel infrastrukturbygging, utviklingskontrakter og gunstige etableringslån). Dette gjelder under forutsetning av at støtten ikke virker så konkurransevridende at den skader fellesskapets interesser (art. 92.1).

Som det framgår av figur 2.1, hjemler unntakene i artikkel 92 både overføringer innenfor medlemslandenes nasjonale regionalpolitikk og industripolitikk. Begrepet «industripolitikk» brukes verken i Romatraktaten eller i revisjonen fra 1987 («Enhetsakten»). Forholdet mellom industri- og regionalpolitikk er gjenstand for uenighet innad i EF, mellom de ulike medlemslandene.

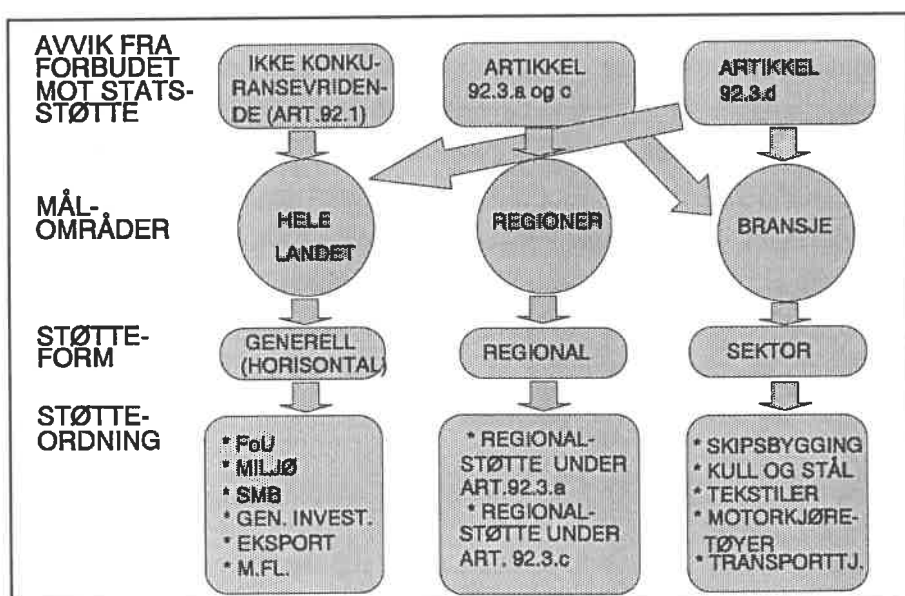
<sup>2</sup> Dette gjelder for England og Skottland, idet to regioner i Nord-Irland er gitt status under målgruppe 1, hjemlet i artikkel 92.3.a.

Noe forenklet har industripolitikken på EF-nivå dreiet seg om håndhevingen av EFs prinsipielle forbud mot statsstøtte. Konflikten har blant annet gått på grenseoppgangen mellom regionalpolitisk motivert støtte og den mer industripolitiske støtten til enkelte næringsgrener (sektorstøtte).

## Håndheving

Håndheving av reglene for statsstøtte i artikkel 92 er gitt i artikkel 93 og 94. Det fastslås at det er kommisjonen, sammen med de enkelte medlemslandene, som skal gjennomføre en løpende undersøkelse av de støtteordninger som finnes i det enkelte medlemsland (art. 93.1). Hvis kommisjonen finner at en støtteordning ikke er i tråd med felleskapets interesser i henhold til reglene i art. 92, kan kommisjonen pålegge medlemsstaten å oppheve eller endre ordningen. Hvis medlemslandets myndigheter ikke retter seg etter pålegget innen en gitt tidsfrist, kan EF-kommisjonen eller en annen interessert medlemsstat bringe støtteordningen direkte inn for EF-domstolen (art. 93.2). Hvis EF-kommisjonen får medhold i at ordningen, eller enkeltoverføringen, virker så konkurransevridende at det ikke er i felleskapets interesse (art. 92.1), er hovedreglen at EF-domstolen kan kreve overføringen tilbakebetalt.

Figur 2.1 EFs forbud mot statsstøtte – skjematisk framstilling av unntak, støtteområder og ulike støtteordninger.



## Godkjenning (notifisering)

De nevnte unntakene (art. 92.3 a-c) er rent juridisk ikke å oppfatte som et rettskrav på dispensasjon fra hovedregelen om forbudet mot statsstøtte. Unntakene gir kun medlemslandene krav på en viss saksbehandling (EF-Karnov 1992:617). Når det gjelder etablering av en støtteordning eller endring av en eksisterende ordning, påligger det følgelig medlemslandet å gi opplysninger til EF-kommisjonen (plikt til å underrette). Denne plikten (notifisere) gjelder fra det tidspunkt en støtteordning eller et program er under planlegging. *Hovedregelen er at det er støtteordningen/programmet som skal godkjennes, ikke støtten til enkeltprosjektene.* Selve tildelingen av statsstøtte foretas av de nasjonale myndigheter, på sentralt, regionalt eller lokalt nivå.

Når det gjelder opprettelse av *generelle* støtteordninger (det vil si ordninger som ikke sikter mot bestemte bransjer eller regioner), og når det gjelder overføringer fra flere ulike støtteordninger til en bedrifts investeringsprosjekt (kumulasjon), foreligger det faste anmeldelsesprosedyrer. Hovedregelen er at hvis kommisjonen finner at ordningen/programmet ikke bryter med konkurransereglene, så gis det en *betinget godkjennelse*. En av betingelsene vil normalt være at større enkeltoverføringer under den prinsippgodkjente ordningen skal forelegges EF-kommisjonen til forhåndsgodkjennelse (Karnov 1991:618)

Når det gjelder sektor- og regionalstøtteprogrammer, skal disse som nevnt forhåndsgodkjennes (notifiseres) av EF-kommisjonen. Også for disse ordningene foreligger det faste anmeldelsesprosedyrer, men de varierer noe med hensyn til støttens og regionens karakter.

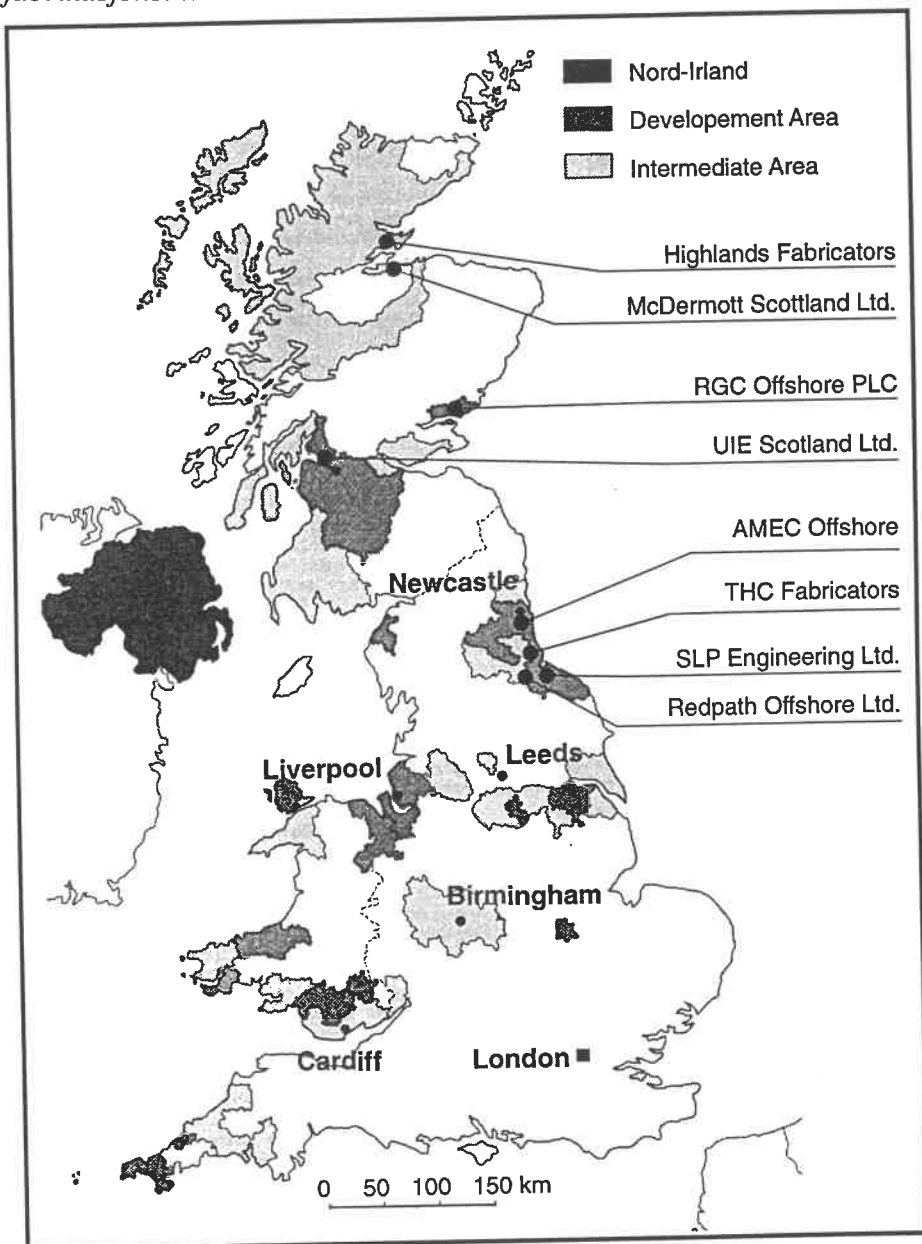
Medlemslandene har utarbeidet nasjonale handlingsprogram for regioner og sektorer. Handlingsprogrammet danner grunnlaget for forhandlinger mellom EF-kommisjonen og det enkelte medlemsland om såkalte fellesskapelige støtteprogrammer («Community support frameworks», se kap. 6 for en nærmere beskrivelse). Disse er en del av grunnlaget for bruken av regionale støttemidler, både de EF-finansierte og nasjonalt finansierte.

## Regionale målområder

Den tiltakende regionalpolitiske satsningen, både på EF-nivå og i flere medlemsland, skal finne sted innenfor rammen av EFs konkurransepolitikk.

Regionalpolitisk motivert støtte kanaliseres innenfor 5 ulike målgrupper, og er i hovedsak hjemlet i artikkel 92.3.a og 9.2.3.c (se kap. 6 for en nærmere beskrivelse). For offshore fabrikkasjonsindustrien

Figur 2.2 Regionalpolitiske målområder og lokalisering av offshore fabrikasjonsindustrien i Storbritannia





i Storbritannia er de såkalte målgruppe 2-regionene mest relevante (se figur 2.2 på foregående side).

Målgruppe 2-områder er som nevnt innrettet på regioner i betydelig industriell tilbakegang. For å få målgruppe 2-status, må regionene oppfylle tre hovedkriterier, knyttet til arbeidsledighet, andel industri-sysselsatte og nedgang i industrissysselsettingen. Inndelingen av regioner i forhold til ulike målgrupper revideres hvert 5. år, neste gang i 1993.<sup>3</sup>

### **Øvre grense for støtte til enkeltbedrift?**

Mulig eller teoretisk omfang av støtte til et enkelt offshoreverft er i utgangspunktet bestemt av EFs konkurranseregler. *Ut over det prinsipielle forbudet mot, samt kommisjonens og EF-domstolens vurdering av grensene for uakseptabel konkurransevridende statsstøtte i artikkel 92 er det ikke fastsatt regler i EFs konkurranserett om en øvre grense for et medlemslands samlede overføringer til en enkelt bedrift.* Dette forholdet trenger nærmere kommentar og nyansering.

For en begrenset del av støtteordningene finnes det regler og begrensninger for omfanget av overføringer til en bedrift. Det viktige skillet går på om støtteordningen er knyttet til

- en *bedrifts investeringsprosjekt*, eller
- om støtten gis i forhold til *andre kriterier*.

Hvis støtten er investeringsrelatert, har EF regler som setter en øvre grense (EF-kommisjonen 1990). For andre ordninger er grensen relatert til tildelingskriteriene i den enkelte ordning, men disse grensene tar ikke hensyn til i hvilken grad bedriften mottar støtte over andre ordninger. I de to følgende avsnittene skal vi se nærmere på dette skillet.

### **Investeringsrelaterte støtteordninger**

Prinsippet som skal følges, er at ulike nasjonale og EF-finansierte ordninger som er knyttet til *ett investeringsprosjekt* skal ses i sammenheng slik at summen av støtten fra ulike ordninger ikke overstiger en

<sup>3</sup> De regionalpolitiske målområdene som ligger til grunn for unntakene i artikkel 92.3.a og b, tar utgangspunkt i analyse av statistiske data for såkalte NUTS-regioner (NUTS – Nomenklatur for Statistiske Territoriale Enheter). Systemet består av inndelinger i regioner på tre nivå. Målområde 2 regioner dannes på NUTS-III nivå.

I tilknytning til EØS-avtalen vil de norske landsdelene utgjøre NUTS-I regioner, mens fylkene representerer NUTS-II regioner. NUTS-III regionene vil i norsk sammenheng være en ny regioninndeling, under fylkesnivå, men over kommunenivå. Foreløpig utkast fra Kommunaldepartementet til NUTS-III inndeling gir 49 slike regioner i Norge (St.meld. nr. 33 1993).

fastsatt øvre grense (EF-kommisjonen 1990:154f). Det er adgang for en bedrift å søke og motta støtte knyttet til flere atskilte investeringsprosjekter på en og samme gang (se kap. 4.1.1). Det er de nasjonale myndighetene, ikke bedriften, som er ansvarlig for kontrollen og samordningen av de ulike ordningene innenfor investeringsprosjektet.

Alle medlemslandene er som nevnt inndelt i ulike regioner, med ulik støtteberettigelse (målområder). Den øvre grensen for samlet støtte for investeringsrelaterte støtteordninger er følgelig knyttet til den enkelte virksomhets regionale plassering. De mest støtteberettigede regionene i Storbritannia (målgruppe 2 og 5b) omfatter som nevnt de fleste engelske offshore fabrikkasjonsverftene (se figur 2.2).

Det øvre taket for støtte til en bedrift tar hovedsakelig utgangspunkt i to indikatorer (EF-kommisjonen 1990):

- Støttens andel av virksomhetens prosjektrelaterte investeringskostnader, eller
- en viss støtte per årsverk i virksomheten, begrenset oppad til 40 prosent av de prosjektrelaterte investeringskostnadene.

Det samlede støttenivået beregnes normalt som en støtteekvivalent for de ulike ordningene. Det innebærer at det er mulig å sammenlikne og summere det samlede støtteelementet, for eksempel knyttet til den kapitaliserte verdien av billige lån og direkte investeringstilskudd. De støtteberettigede målgruppe 2-regionene (art. 92.3.c) i medlemslandene omfattes av følgende generelle grenser for samlet investeringsrelatert støtte, med nasjonale variasjoner (EF-kommisjonens meddelelse 1988):<sup>4</sup>

- a) Opp til 30 prosent av virksomhetens prosjektrelaterte investeringskostnader, eller
- b) opp til 44 000 NOK (5 500 ECU) per sysselsatt, begrenset oppad til 40 prosent av virksomhetens prosjektrelaterte investeringskostnader.

De to kriteriene for ytelse av støtte gir et intervall mellom det kriteriet som medfører lavest og det som gir høyest støtte. Hovedregelen er at en bedrift kan få støtte opp til den høyeste støttegrensen angitt av et av de to kriteriene. Samtidig praktiseres ulike nasjonale regler knyttet til ulike støtteordninger. Gjennomgående synes praksis å være at støttenivået besluttes etter en avveining mellom de to kriteriene (dette beskrives nærmere i kap. 3.1).

<sup>4</sup> For en nærmere beskrivelse av hva som i Storbritannia dekkes av begrepet investeringskostnader og sysselsetting til grunn for støtten, se kapittel 4.1.1.

## **Ikke-investeringsrelaterte støtteordninger**

For støtte til en bedrift, overført uavhengig av et investeringsprosjekt (for eksempel til opplæring eller FoU), har ikke EF regler for samordning.<sup>5</sup> Når det gjelder de ikke-investeringsrelaterte støtteordningene, har verken bedrifter eller nasjonale myndigheter rapporterings- eller samordningsplikt når flere ulike støtteordninger går til én og samme bedrift. En rekke av ordningene under den generelle og sektorbaserte støtten er knyttet til andre kriterier enn investeringsprosjekt (for nærmere beskrivelser av tildelingskriterier og støttegrenser for de ulike ordningene i Storbritannia, se kap. 4).

## **Oppsummering**

Ut over det prinsipielle forbudet mot statsstøtte i artikkel 92, har ikke EF konkretisert en øvre grense for de samlede overføringer til én enkelt bedrift. Det er derimot knyttet krav om samordning og satt en øvre grense for ulike typer overføringer når disse er knyttet til et bestemt investeringsprosjekt bedriften gjennomfører. Teoretisk er det anledning for en bedrift å søke om støtte knyttet til flere, men ulike, investeringsprosjekter i samme periode. På forespørsel til DTI ble det opplyst at dette forekommer, men svært sjelden.<sup>6</sup> At det ikke forekommer i særlig utstrekning, har trolig sammenheng med at til tross for statsstøtten, så må bedriftene bære de største kostnadene ved et investeringsprosjekt. I Storbritannia lå bedriftenes gjennomsnittlige egenandel rundt 90 prosent av samlede investeringskostnader for de prosjektene som fikk støtte på 90-tallet (se tabell 7.4).

EFs konkurranserett medfører ikke krav om samordning av støtte gitt via et investeringsprosjekt med andre ulike støtteordninger som ikke er investeringrelatert. Følgelig er det teoretisk mulig at en bedrift, i det ekstreme tilfellet, i løpet av en kortere periode kan motta støtte opp til maksimumsgrensen for for eksempel to ulike investeringsprosjekter. I tillegg kan bedriften motta støtte knyttet til andre generelle og sektorbaserte ordninger.

<sup>5</sup> W. Pieke i EF-kommisjonen, DG 4, seksjonen for sektorstøtte.

<sup>6</sup> Intervju med E. Sanderson, DTI, London.

## 2.2 Gjennomsiktighet og spørsmålet om skjulte støtteordninger

Som nevnt innledningsvis i kapittel 1, vil det i en situasjon med anbud fra bedrifter i ulike nasjoner ofte oppstå spørsmål om konkurransesituasjonen og kostnadssituasjonen alene kan forklare det lave anbudet fra den bedriften som går seirende ut av konkurransen. Det gjelder ikke bare anbudsrunder innen offshore fabrikkasjonsindustri, men er et generelt trekk ved internasjonal konkurranse på tvers av nasjoner. Spørsmålet om «skjulte støtteordninger» i britisk offshoreindustri har også vært et underliggende tema i denne studien.

Med «skjult støtte» forstår vi overføringer som bryter med EFs egne bestemmelser om statsstøtte i henhold til artiklene 92-94. Det kan framkomme enten ved at summen av overføringer via godkjente (notifiserte) støtteordninger eller program til sammen bryter med EFs prinsipielle forbud mot statsstøtte. Eller ved at overføringen skjer via en ikke godkjent (ikke notifisert) støtteordning.

I arbeidet med denne utredningen har det ikke vært mulig å dokumentere overføringer til et eller flere offshoreverft i Storbritannia som bryter med EFs regelverk. Dette bør ikke tolkes som at det er dokumentert at slike overføringer positivt ikke har funnet sted. *Konklusjonen er snarere at det via ulike tilgjengelige kilder ikke er mulig å avgjøre om «skjulte overføringer» til enkeltforetak finner sted.*

Det skyldes flere forhold. For det første er tildelingen til enkeltbedrifter innen flere av de britiske støtteordningene konfidensielle. Riktignok offentliggjør tidsskriftet «Employment Gazette» kvartalsvise oversikter over hvilke bedrifter som tildeles støtte via RSA (Regional Selective Assistance, se kap. 4.1.1). Men statistikken er langt fra utfyllende, siden det er opp til bedriften selv om den vil offentliggjøre om den har mottatt støtte, og i så fall overføringens størrelse.<sup>7</sup>

Dette illustrerer for det andre EFs håndheving av statsstøttepolitikken og problemet knyttet til gjennomsiktighet («transparency») i medlemslandenes praktisering av bestemmelsene. Ved siden av at bedriftene ikke er pålagt å rapportere mottatt støtte, er en rekke av de ulike ordningene forvaltet lokalt, forankret i ulike institusjoner. Dette kombinert med at flere av de offentlige forvaltningsmyndighetene ikke er pålagt samordningsansvar av overføringer til enkeltbedrifter, gjør at det ikke er mulig å dokumentere eventuell støtte til et enkelt verft. Ved henvendelser til DTI, som har det sentrale forvaltningsansvar for flere statsstøtteordninger, har det heller ikke vært mulig å få statistikk over de samlede overføringene på sektornivå. Følgelig lar det seg ikke gjøre

<sup>7</sup> Intervju med E. Sanderson, DTI, London.

via offentlige kilder å dokumentere støtten i Storbritannia til offshore-industrien på bransjenivå.

En tredje side ved medlemslandenes statsstøtte gjelder som nevnt i hvilken grad de nasjonale myndigheter følger bestemmelsene om meldeplikt (notifisering) knyttet til nye støtteordninger. Det forekommer skjulte overføringer, i betydningen ikke notifiserte støtteordninger, noe som blant annet er tydelig i flere domsavgjørelser fra EF-domstolen (Kommisjonen for de Europeiske Fællesskaber 1991). Så vidt det er brakt på det rene, omfatter ikke noen av disse avgjørelsene offshore fabrikasjonsindustrien. Den mest omtalte av slike domstolsavgjørelser er trolig saken om overføringer fra den franske staten til bilkonsernet Renault på rundt 23 mrd. NOK i løpet av årene 1984–88. Overføringene ble først godkjent i 1988. Betingelsene var blant annet at Renault skulle omdannes fra et statseid konglomerat til et vanlig selskap, og at produksjonskapasiteten skulle skjæres ned innen 1990. Kommisjonen fant i 1990 at disse betingelsene ikke var oppfylt, og påla den franske staten å kreve nærmere 7 mrd. NOK tilbakebetalt fra Renault.

Forekomsten av ikke godkjent statsstøtte understrekes også i EF-kommisjonens egen beretning om statsstøtte og i forslaget fra noen av medlemslandene om å øke gjennomsiktigheten og dermed den sentrale kontrollen over medlemslandenes overføringer:

« . . . at Rådet burde spille en større rolle i forbindelse med utformingen av statsstøttepolitikken, og at Kommisjonen skulle forelegge rådet et forordningsforslag i henhold til artikkel 94 med det formål å gjøre støttepolitikken mer gjennomsiktig. Dette synspunkt ble imidlertid avvist av et flertall av medlemslandene, som mente, at Kommisjonens forslag om å øke gjennomsiktigheten og den rettslige sikkerhet for medlemslandene var tilstrekkelige» (Kommisjonen for de Europeiske Fællesskaber, 1991:141) (vår oversettelse og utheving).

De politiske dragkampene om praktiseringen av EFs regler om statsstøtte, herunder forholdet mellom industri- og regionalpolitikken, utgjør en viktig del av diskusjonen om innholdet i nærhetsprinsippet (subsidiaritetsprinsippet). Spørsmålet i medlemslandene er blant annet om en i sterkere grad skal vektlegge en lik nasjonal praktisering av EFs statsstøttebestemmelser, basert på bedre kontroll med og innsyn i de nasjonale ordningene fra EF-kommisjonens side. Det vil innebære en sterkere stilling for EF-kommisjonen og dermed trolig forflytting av kompetanse fra nasjonale til sentrale beslutningsnivå, noe mange vil hevde er et brudd med nærhetsprinsippet.

Uenigheten mellom medlemslandene i disse spørsmålene bidrar til å opprettholde de begrensede innsynsmulighetene i medlemslandenes overføringer til enkeltbedrifter. Statsstøttepolitikken i medlemslandene

kjennetegnes av et stort antall ulike støtteordninger, finansiert både nasjonalt og på EF-nivå. Samtidig er mange av ordningene forvaltet av ulike institusjoner, ofte med et regionalt eller lokalt forvaltningsansvar. Det påligger som nevnt ikke de nasjonale myndigheter å samordne overføringer til den enkelte bedrift fra ulike støtteordninger (påbud om samordning gjelder kun investeringsrelaterte støtteordninger). Til sammen åpner dette mulighetene for at summen av overføringer fra forskjellige godkjente (notifiserte) ordninger til en enkelt bedrift kan overstige EFs egne vurderinger av hvor mye som kan aksepteres av statsstøttet konkurransevridning. Den begrensende samordningen av ulike støtteordninger utelukker ikke at enkeltbedrifter mottar statsstøtte som kan forrykke konkurransen på en måte som ikke er forenlig med fellesskapet (art. 92.1). Dette bidrar til at påstander om skjult støtte trolig vil forbli en del av internasjonal konkurranse på tvers av nasjonale grenser. Også innen EF.

I vurderingen av grensene for den statsstøtten som ikke kan aksepteres av fellesskapet, er det EF-kommisjonen og i siste instans EF-domstolen, som med de gjeldende bestemmelser har den avgjørende myndighet. Hvis det har foregått utbetalinger til en bedrift via en støtteordning som Kommisjonen eller EF-domstolen vurderer som brudd på forbudet mot statsstøtte, kan det kreves av medlemslandet at støtten skal tilbakebetales.

Det nærmeste vi innenfor rammene av denne utredningen kommer en dokumentasjon av støtten til enkeltforetak i EF, er ved å beregne det teoretisk mulige støtteelementet. Det er tema i det neste kapitlet.

# 3 Støttenivå til offshore-industrien i Nord Øst England. Tre regneeksempler.

---

## 3.1 Forutsetninger

Gitt visse forutsetninger, kan en på bakgrunn av EFs bestemmelser om statsstøtte (beskrevet i kap. 2), beregne anslag for det teoretisk høyst mulige subsidieelement knyttet til ferdigstillelsen av en offshoremodul.

I det følgende skal vi ta utgangspunkt i gjennomføringen av tre tenkte kontrakter. Disse skiller seg ut blant annet med hensyn til antall årsverk og investeringskostnader. Videre ligger følgende forutsetninger til grunn for beregningene:

- Verkstedene som gjennomfører prosjektene ligger i de mest støtteberettigede delene av nordøst-regionen i England (målgruppe 2: «Development area»). Øvre grense for investeringsrelatert støtte i nordøst-regionen er av det britiske Handels- og industridepartementet (DTI), i forhandlinger med EF-kommisjonen (DG 4), satt til 30 prosent av et prosjekts totale investeringskostnader (se kap. 4.1.1).
- Når det gjelder tilgjengelige overføringsordninger, opptrer verftet rasjonelt og søker om støtte der det er mulig.
- Verftet innvilges gjennomgående støtte opp mot de øvre grensene fastsatt i tildelingskriteriene (se kap. 4 for en beskrivelse av de viktigste støtteordningene til grunn for beregningene).
- Verftet ønsker å vinne den tenkte anbudsrunder. De kostnadsreducerende elementene ved de ulike overføringer til verftet tas ut som en engangs støttegevinst knyttet til det ene anbudet (neddiskontering av støtteelementene til det ene anbudet). Verftet kan teoretisk praktisere en slik bruk av støtteelementet i tilknytning til et anbud, men neppe flere ganger, uten tilgang på ytterligere støtte eller privat kapitaltilførsel.

### Stor usikkerhet

Det bør understrekes at beregningene ikke er ment å være uttrykk for det faktiske nivået i støtteomfanget i britisk offshoreindustri. *Hensikten*

med å presentere beregningene er å illustrere de teoretisk sett øvre grensene for støtte innenfor EFs regelverk.

Usikkerheten og innvendingene mot beregningene er mange. De er dels knyttet til antall sysselsatte, og ikke minst til investeringsomfanget for de aktuelle offshoreverftene. I eksempel (C) er investeringsomfanget trolig satt høyt i forhold til dagens situasjon i britisk offshoreindustri. Denne preges av stor overkapasitet, blant annet på grunn av nedgangen i aktiviteten på britisk sokkel. Risikoen knyttet til å få igjen kostnadene ved en investering er stor. Betingelsene for at verftene i en slik situasjon gjennomfører store investeringsprogram er lite gunstige. På den andre siden kan realismen i eksemplet med det høye investeringsanslaget (Modul C) i noen grad begrunnes med at støtteberettigede investeringer også omfatter oppkjøp/overtakelse av verft.

I tillegg til usikkerheten knyttet til produksjons- og investeringsmessige forhold ved verftene, kommer de nasjonale og regionale politiske og offentlige myndigheters fortolkning og praktisering av regelverkene for næringsstøtte. En av oppsummeringene i kapittel 2 er at det i EFs bestemmelser om statsstøtte ikke finnes dekkende påbud om kontroll og samordning mellom de ulike nasjonale instanser som tildeler overføringer til en enkelt bedrift. Dette innebærer ikke at en samordning av ulike støtteordninger til enkeltbedrifter i noen grad praktiseres. De gjentatte påpekningene fra EF-kommisjonen av den begrensede gjennomsiktigheten («transparency») i de nasjonale støtteordningene (se kap. 2.2), understreker likevel usikkerheten om i hvilken grad de nasjonale myndigheter praktiserer summen av ulike ordninger i tråd med det prinsipielle forbudet mot statsstøtte (art. 92.1).

## Tildelingskriterier – beregningsgrunnlag

Som beskrevet i kapittel 2, omfattes en del av støtteordningene av påbud om samordning, mens andre ikke omfattes av slike bestemmelser. Det sentrale skillet er i hvilken grad tildelingskriteriet i støtteordningen er knyttet til en *bedrifts investeringsprosjekt*, eller om støtten gis i forhold til *andre kriterier*.

Hvis støtten er investeringsrelatert, har EF regler som setter en øvre grense. For andre ordninger er grensen relatert til tildelingskriteriene i den enkelte ordning, men i disse reglene tas det ikke hensyn til i hvilken grad bedriften mottar støtte over andre ordninger.

Prinsippet som skal følges for de investeringsrelaterte støtteordningene, er, som nevnt i kapittel 2, at ulike nasjonale og EF-finansierte ordninger som er knyttet til *ett investeringsprosjekt* skal ses i sammenheng slik at summen av støtten fra ulike ordninger ikke overstiger en fastsatt øvre grense. Investeringsprosjekt i denne sammenhengen



innebærer ikke nødvendigvis investeringer knyttet til det enkelte anbudet. Investeringsprosjekt kan være anbudsuavhengige, for eksempel som et oppgraderings- og moderniseringsprogram for å gjøre verftet mer konkurransedyktig. Det omfatter, som nevnt, også kostnader knyttet til overtakelse av et verft (se kap. 4.1.1 for en nærmere beskrivelse).

Det er adgang for en bedrift å søke og motta støtte knyttet til flere atskilte investeringsprosjekter på en og samme gang (se kap. 4.1.1). Det beregnes en støtteekvivalent for de ulike ordningene, slik at det er mulig å sammenlikne og summere det samlede støtteelementet.

Det øvre taket for støtte til en bedrift via investeringsrelaterte støtteordninger tar hovedsakelig utgangspunkt i to indikatorer (EF-kommisjonen 1990):

- Støttens andel av virksomhetens totale investeringskostnader, eller
- samlet støtte per årsverk i virksomheten, begrenset oppad til 40 prosent av virksomhetens prosjektrelaterte investeringskostnader.

For regionene i Nord Øst England, som er lokaliseringområdet for verftene i vårt eksempel, gjelder følgende øvre grenser for samlet investeringsrelatert støtte (EF-kommisjonens meddelelse 1988):

- a) Opp til 30 prosent av virksomhetens prosjektrelaterte investeringskostnader, eller
- b) opp til 44 000 NOK (5 500 ECU) per sysselsatt, begrenset oppad til 40 prosent av virksomhetens prosjektrelaterte investeringskostnader.

Kriteriene gir et intervall mellom det som medfører lavest og det som gir høyest støtte. EFs regler innebærer at det kriteriet som gir det høyeste støttenivået, kan benyttes, uten at det innebærer at det høyeste kriteriet skal benyttes. De to kriteriene for ytelse av støtte er alternative og kan brukes avhengig av typen investeringsprosjekt. Det er innenfor de gitte rammer opp til de nasjonale myndigheter i hvert medlemsland å fastsette tildelingskriteriene for hver enkelt støtteordning. Praksis synes også å være at overføringens størrelse framkommer etter en nærmere avveining mellom de to kriteriene, men her må det understrekes at tilgjengelig dokumentasjon er begrenset og noen ganger motstridende.

Sysselsettingskriteriet (b) beregnes ut fra antallet arbeidsplasser som opprettes eller opprettholdes. Med arbeidsplasser menes gjennomgående (jfr. RSA-ordningen, se kap. 4.1.1) permanente, fulltidsarbeidsplasser *sysselsatt i den bedriften som mottar støtte*. Det er ikke gitt en øvre grense for størrelsen på utbetaling til et prosjekt, idet denne vil variere med investeringens omfang, oppad til 40 prosent.

Når det for eksempel gjelder RSA-ordningen i Storbritannia, oppgis det ulike regler i tilgjengelige kilder. I den omfattende oversikten fra EPRC (The European Policy Research Centre) over regionale incentiver i de europeiske land, oppgis at det er det laveste støttenivået i henhold til kriteriene som skal benyttes (EPRC 1991). For den samme ordningen oppgis det i en like omfattende oversikt over statstøtteordninger i Storbritannia, at støtten gis etter en avveining mellom de nevnte kriteriene (Bienkowski m.fl. 1991). Det britiske industridepartementet (DTI) oppgir på sin side at støttegrensene er konfidensielle, men at de ligger innenfor EFs regelverk (DTI 1992). Utover dette har det ikke i DTIs egne publikasjoner om RSA vært mulig å dokumentere hvilke regler som gjelder.

I de følgende beregningene har vi valgt å angi intervallet mellom det kriteriet som gir den høyeste og laveste overføringen til grunn for det teoretisk mulige støtteelementet knyttet til et anbud.

For støtte til en bedrift overført *uavhengig et investeringsprosjekt*, har ikke EF regler for samordning. En rekke av ordningene under den generelle og sektorbaserte støtten er knyttet til andre kriterier enn investeringsprosjekt. Av de generelle og ikke investeringsrelaterte ordningene har vi i de følgende beregningene tatt med FoU-støtte og støtte til opplæring/sysselsettingstiltak. I et eksempel har vi tatt med støtte til kjøp av eksterne konsulenttjenester (gjelder for bedrifter med mindre enn 500 ansatte). Generelle ordninger knyttet til lån, garantier, eksport og valutaendringer inngår ikke i beregningene. Det skyldes dels at støtteelementet knyttet til disse ordningene er vanskelig å beregne og at de gjennomgående er lite relevante i forhold til anbud på norsk sokkel (jf. eksportgarantiordningen som blant annet garanterer for politisk risiko). Overføringene fra disse ordningene utgjør også relativt mindre beløp (EC Commission 1992).

## 3.2 Regneeksempler

### MODUL A

Kontraksverdi: 500 mill. NOK

Antall årsverk: 400

Antall på opplærings/sysselsettingiltak: 40

Investeringskostnader: 30 mill. NOK

FoU-kostnader: 5 mill. NOK

Utgifter til ekstern konsulentstøtte som kan dekkes av støtteordning: 300 000 NOK

Produksjonen foregår ved et relativt lite verft, med gjennomsnittlige investeringskostnader. Det lave antallet egne ansatte kan også forklares ved utbredt bruk av underentrepriser og innleid arbeidskraft.

#### Investeringsrelaterte støtteordninger

\* Kriterium a) – 30 % av investeringskostnader

30 mill. NOK x 0,30 = 9 mill. NOK

Subsidielement: 9 mill. NOK/500 mill. NOK = 1,8 % av kontraksverdi

\* Kriterium b) – 44 000 NOK per sysselsatt, maks. 40 % av investeringskostnader

400 x 44 000 NOK = 17,6 mill. NOK, med tak på 30 mill. x 0,40 = 12 mill. NOK

Subsidielement: 12 mill. NOK/500 mill. NOK = 2,4 % av kontraksverdi

#### Ikke-investeringsrelaterte ordninger

FoU: 50 % av kostnadene

0,5 x 5 mill. NOK = 2,5 mill. NOK

Opplæring: 30 % av gjennomsnittlig lønn i industrien, per opplæringsplass

0,30 x 130 000 NOK x 30 = 1,2 mill. NOK

Konsulentstøtte:

100 % av eksterne konsulenttenester dekkes de første 15 dagene

300 000 NOK

Til sammen gir dette en samlet *ikke-investeringsrelatert støtte* på

2,5 mill. NOK (FoU) + 1,2 mill. NOK (Opplæring)

+ 300 000 NOK (Konsulent) = 4 mill. NOK

Subsidielement: 4 mill. NOK/500 mill. NOK = 0,8 % av kontraksverdien

Dette gir et intervall for mulig støtteelement for MODUL A mellom:

\* Nedre grense

9 mill. NOK (kriterium a) + 4 mill. NOK = 13 mill. NOK

\* Øvre grense

12 mill. NOK (kriterium b) + 4 mill. NOK = 16 mill. NOK

*Samlet gir dette et teoretisk øvre intervall for mulig støtteelement til MODUL A mellom 2,6 og 3,2 % av kontraksverdien på 500 mill. norske kroner.*

## MODUL B

Kontraksverdi: 500 mill. NOK

Antall årsverk: 800

Antall på opplærings/sysselsettingstiltak: 100

Investeringskostnader: 15 mill. NOK

FoU-kostnader: 8 mill. NOK

Produksjonen foregår ved et middels stort verft, med ikke altfor omfattende investeringsprogram.

*\* Kriterium a) – 30 % av investeringskostnader*

15 mill. NOK x 0,30 = 4,5 mill. NOK

Subsidielement: 4,5 mill. NOK/500 mill. NOK = 0,9 % av kontraksverdien

*\* Kriterium b) – 44 000 NOK per sysselsatt, maks. 40 % av investeringskostnader*

800 x 44 000 NOK = 35,2 mill. NOK, med tak på 15 mill. x 0,4 = 6 mill. NOK

Subsidielement: 6 mill. NOK/500 mill. NOK = 1,2 % av kontraksverdi

### **Ikke-investeringsrelaterte ordninger**

FoU: 50 % av kostnadene

0,5 x 8 mill. NOK = 4 mill. NOK

Opplæring: 30 % av gjennomsnittlig lønn i industrien, per opplæringsplass

0,30 x 130 000 NOK x 100 = 3,9 mill. NOK

Til sammen gir dette en samlet *ikke-investeringsrelatert støtte* på

4 mill. NOK (FoU) + 3,9 mill. NOK (Opplæring) = 7,9 mill. NOK

Subsidielement: 7,9 mill. NOK/500 mill. NOK = 1,6 % av kontraksverdien

Dette gir et intervall for mulig støtteelement (summen av investerings- og ikke-investeringsrelatert støtte) for MODUL B mellom:

\* Nedre grense

4,5 mill. NOK (kriterium a) + 7,9 mill. NOK = 12,4 mill. NOK

\* Øvre grense

6 mill. NOK (kriterium b) + 7,9 mill. NOK = 13,9 mill. NOK

*Samlet gir dette et teoretisk intervall for mulig støtteelement til MODUL B mellom 2,5 % og 2,8 % av kontraksverdien på 500 mill. norske kroner.*

## MODUL C

Kontraksverdi: 500 mill. NOK

Antall årsverk: 1600

Antall på opplærings/sysselsettingiltak: 100

Investeringskostnader: 75 mill. NOK

FoU-kostnader: 10 mill. NOK

Produksjonen foregår ved et stort verft, kjennetegnet av høyt antall egne ansatte og store investeringskostnader. Disse kan framkomme enten ved et omfattende moderniseringsprogram eller ved at nåværende eier har kjøpt (overtatt) verftet fra tidligere eier, noe som gir grunnlag for støtte.

*\* Kriterium a) – 30 % av investeringskostnader*

75 mill. x 0,30 = 22,5 mill. NOK

Subsidielement: 22,5 mill. NOK/500 mill. NOK = 4,5 % av kontraksverdi

*\* Kriterium b) – 44 000 NOK per sysselsatt, maks. 40 % av investeringskostnader*

1600 x 44 000 NOK = 70,4 mill. NOK, med tak på 75 mill. x 0,40 = 30 mill. NOK

Subsidielement: 30 mill./500 mill. = 6 % av kontraksverdi

### **Ikke-investeringsrelaterte ordninger**

FoU: 50 % av kostnadene

0,5 x 10 mill. NOK = 5 mill. NOK

Opplæring: 30 % av gjennomsnittlig lønn i industrien, per opplæringsplass

0,30 x 130 000 x 100 = 3,9 mill. NOK

Til sammen gir dette en samlet *ikke-investeringsrelatert støtte* på

5 mill. NOK (FoU) + 3,9 mill. NOK (Opplæring) = 8,9 mill. NOK

Subsidielement: 7,9 mill. NOK/500 mill. NOK = 1,8 % av kontraksverdien

Dette gir et intervall for mulig støtteelement (summen av investerings- og ikke-investeringsrelatert støtte) for MODUL C mellom:

\* Nedre grense

22,5 mill. NOK (kriterium a) + 8,9 mill. NOK = 31,4 mill. NOK

\* Øvre grense

30 mill. NOK (kriterium b) + 8,9 mill. NOK = 38,9 mill. NOK

*Samlet gir dette et teoretisk intervall for mulig støtteelement til MODUL C mellom 6,3 % og 7,8 % av kontraksverdien på 500 mill. norske kroner.*

## Kommentarer

Regneeksemplene viser for det første at Modul A og B gir et øvre tak for statsstøtte rundt 3 prosent (ca. 15 mill. NOK) av kontraktsverdien på 500 mill. NOK.

For det andre viser det seg at både et stort antall sysselsatte og høye investeringer knyttet til et prosjekt (Modul C) teoretisk sett åpner for subsidier opp til 8 prosent (ca. 40 mill. NOK) av kontraktsverdien. Omfattende bruk av egne ansatte gir et teoretisk større subsidieelement enn bruk av ekstern eller innleid arbeidskraft.

Samlet viser regneeksemplene at forsøk på å beregne det konkurransevridende elementet, målt som subsidielement i andel av kontraktsverdi, er svært avhengig av hvilke forutsetninger som legges inn i beregningene. Et stort usikkerhetsmoment er verftets investeringsomfang og antall ansatte som legges til grunn for overføringens maksimale størrelse. Et annet avgjørende forhold er hvilken praksis som følges av de nasjonale myndigheter som tildeler støtte til den enkelte bedrift. Den øvre grense for støtten varierer med i hvilken grad tildelende myndigheter velger øvre eller nedre grense, eventuelt hvordan man avveier de to kriteriene opp mot hverandre. Som nevnt i kapittel 2 synes praksis å variere fra en ordning til en annen, mens EFs generelle regel er at det kriteriet som åpner for størst støtte kan anvendes.

Til slutt finner vi det riktig å gjenta at regneeksemplene over gir et bilde av det teoretisk mulige støttenivå innenfor EFs gjeldende bestemmelser. Beregningene er omfattet med stor usikkerhet. De bør derfor leses kritisk, med hensyn til de innvendinger det er rimelig å ta høyde for i denne typen regneeksempler.

## 4 Støtteordninger i Storbritannia

---

I dette kapitlet vil vi gi en relativt omfattende presentasjon av støtteordningene i Storbritannia. Kapitlet er i alt vesentlig grad basert på Bienkowski, Walker, Allen og MacDonald 1991. Rapporten bygger på en database som kalles AIMS, og som finnes ved The European Policy Research Centre Ltd. (EPRC), University of Strathclyde, Glasgow. AIMS blir kontinuerlig oppdatert på de finansielle støtteordningene til industri i Storbritannia og EF. EPRC kommer med en ny utgave av denne rapporten i løpet av våren 1993. Vi tar forbehold om at det kan være enkelte endringer i ordningene siden 1991-utgaven ble publisert. De enkelte ordningene, sammen med EFs generelle regler, ligger i hovedsak til grunn for regneeksemplene i kapittel 3. I kapittel 5 vil vi gå inn på sentrale støtteordninger i Nederland. Gjennomgangen av de nederlandske støtteordningene er ikke så omfattende som gjennomgangen av de britiske. Dette gjenspeiler prioriteringen i mandatet for denne studien.

Det finnes ingen spesifikke støtteordninger for offshore fabrikkasjonsindustri i Storbritannia. Denne industrien kan imidlertid benytte generelle og regionalpolitiske støtteordninger. De to første ordningene som presenteres i dette kapitlet er investeringsincentiver (4.1) og låneordninger (4.2) og er i vesentlig grad prosjektrelatert støtte. Videre går vi inn på mer generelle støtteordninger som konsulentstøtte (4.3), FoU-støtte (4.4), eksport- og handelsstøtte (4.5) og opplæringsstøtte (4.6). I gjennomgangen av støtteordninger har vi valgt ut de ordningene som er mest aktuelle for de områdene der fabrikkasjonsindustrien er lokalisert (se figur 2.2 i kap. 2).

Gjennomgangen viser at det finnes mange støtteordninger for britisk industri (se også kap. 6 og 7). I tillegg til de ordningene vi presenterer nedenfor, finnes det blant annet støtteordninger som kun gjelder små og mellomstore bedrifter. Denne typen støtteordninger er i liten grad presentert, fordi vi vurderer dem som relativt lite aktuelle for de større fabrikkasjonsbedriftene. Videre finnes det ulike skatteordninger som ikke er presentert, fordi skatteproblematikken, som nevnt i kapittel 1, ikke er tema for denne rapporten.

Den generelle utviklingen for statsstøtten i Storbritannia har medført en dreining bort fra direkte (grants) til mer indirekte støtte. Den indirekte støtten knytter seg blant annet til forskning og utvikling og til konsulenthjelp/rådgivning. Det viktigste unntaket fra dette er i

regionalpolitikken, der det mest sentrale virkemidlet er direkte investeringsstøtte.

Viktige aktører i forbindelse med statsstøttesystemet i Storbritannia er de halv offentlige konsultentselskapene. En sentral oppgave for disse konsultentselskapene er å sette sammen finansieringspakker for de enkelte bedriftene. Selskapene får støtte til driften fra blant annet EF-kommisjonen og britiske myndigheter. North Development Company (NDC) er et eksempel på et slikt selskap i Nord Øst England.

## 4.1 Direkte investeringsstøtte

Et av hovedincentivene for investering i de støtteberettigede områdene (målområde 2<sup>8</sup>) er direkte investeringsstøtte gitt gjennom Regional Selective Assistance (RSA). I tillegg kan det kanaliseres midler til investeringsstøtte fra EFs Regionale Utviklingsfond (Community Support Framework for North East England 1992–1993, EF XVI/09/01 (2) 1991). Dette er nærmere beskrevet i kapittel 6 og 7.

### 4.1.1 Regional Selective Assistance (RSA)<sup>9</sup>

RSA har sitt formelle (legale) utgangspunkt i «the Industrial Development Act», seksjon 7, fra 1982. Støttemottakere er vesentlig industri, men også servicenæringene kan motta støtte.<sup>10</sup> Støtten knyttes til investeringer i enkeltprosjekter. Men en bedrift *kan* få støtte til flere investeringsprosjekter samtidig.<sup>11</sup> Støtte gis til investeringer i:

- nybygg
- modernisering
- utvidelser
- flytting av produksjonslokalisering
- rasjonalisering
- overtakelse
- reorganisering

<sup>8</sup> Regioner som dekker målområde 2 i Storbritannia er delt inn i to områder: de såkalte Development Areas (DA) og Intermediate Areas (IA). DA-ene er de mest støtteberettigede områdene.

<sup>9</sup> Presentasjonen av RSA bygger i hovedsak på EPRC rapport 1993, samt informasjonsbrosjyrer fra og samtaler med Handels- og industridepartementet (DTI) sentralt og den regionale DTI-avdelingen i Newcastle.

<sup>10</sup> Enkelte sektorer er unntatt fra denne typen støtte pga EFs restriksjoner. Dette gjelder jern-/stål industri, skipsbygging og reparasjon, fiskerier, tekstiler og enkelte jordbruksprodukter.

<sup>11</sup> Kilde: A. Richards, DTI London.



Prosjektrelaterte kostnader (kalt «associated project costs») som gir grunnlag for støtte, omfatter utgifter til kjøp av tomter (land), kjøp eller bygging av bygninger, anskaffelse av anleggsutstyr eller arbeidskraftskostnader som inngår i investeringen.

#### **DIREKTE INVESTERINGSSTØTTE**

##### **Finansieringskilde/bevilgende myndighet:**

Handels- og industridepartementet (DTI)  
Det Europeiske Regionale Utviklingsfond (ERDF)

##### **Ordninger**

Regional Selective Assistance (RSA) blir gitt av DTI.  
Støtte fra ERDF blir gitt i samfinansiering med nasjonale myndigheter.

##### **Støttenivå**

Støtten til den enkelte bedrift knyttes til:

- a) DTIs maksimumsnivå på støtte til enkeltprosjekter. Dette nivået er konfidensielt, men er innenfor EFs ramme på maksimum 30 prosent av totale investeringskostnader i målgruppe 2-områder
- b) Internt støttenivå per jobb. Dette nivået er også konfidensielt, men er innenfor EFs grense på 44 000 NOK per arbeidsplass som blir etablert/opprettholdt.

Generelt kan støtten ikke overskride 30 prosent av totale investeringskostnader i målgruppe 2-områder.

#### **Bevilgende myndighet**

Støtte til små investeringsprosjekter (under 2,5 mill. NOK) i England besluttet av lokale avdelinger av det britiske Handels- og industridepartementet (Department of Trade and Industry – DTI). Støtte til større prosjekter (over 2,5 mill. NOK) besluttet av DTI sentralt. Beslutningsmyndigheten for støtte til prosjekter i Skottland og Wales er lagt til de lokale DTI-kontorene, uavhengig av støttenivået.

#### **Betingelsene for støtte**

- Bedriftene må synliggjøre behov for støtte.
- Prosjektet må bidra til økonomien enten i regionen eller på nasjonalt nivå. Dette knytter seg for det første til om prosjektet skaper eller opprettholder arbeidsplasser. For det andre om prosjektet bidrar til at eksporten øker.

- Bedrifter som ønsker støtte, må lage en «business plan» for tre år der det redegjøres for investeringsplaner, støttebehov og forventet etablering/opprettholdelse av arbeidsplasser.
- Prosjektet må ikke være startet opp før støtten innvilges.
- Prosjektet må være lønnsomt.
- En betingelse for å få støtte er at de arbeidsplassene det er gitt støtte til skal opprettholdes i en viss periode etter siste støtteutbetaling. Lengden på denne perioden er noe uklar fordi det opereres med forskjellige tall. DTI i Newcastle oppgav 18 måneder etter siste utbetaling,<sup>12</sup> mens EPRC (1993) oppgir 3 år i sin oversikt over Regional Selective Assistance.

### Støttenivå

Støtten fra RSA er selektiv og størrelsen på støtten er grunnlag for forhandling i hvert enkelt tilfelle. Maksimumsgrensene for støtte til det enkelte investeringsprosjekt knyttes for det første til utgifter til investeringer i prosjektet. Maksimal støtte er gitt ved et internt maksimumsnivå på støtte til enkeltprosjekter, kalt «net grant equivalent» (NGE). Dette nivået er konfidensielt. Maksimumsnivået oppgis generelt å være innenfor EFs ramme på maksimum 30 prosent støtte til de totale investeringskostnadene i Development Areas (DA) eller 20 prosent i Intermediate Areas (IA) (EPRC 1993).

For det andre er støtten til enkeltprosjekter, som nevnt, knyttet til antall arbeidsplasser som opprettes eller opprettholdes. Med arbeidsplasser menes her permanente, fulltidsarbeidsplasser i bedriften som mottar støtte.<sup>13</sup> Maksimumsgrensen for støtte til det enkelte prosjekt knyttes til et internt støttenivå per jobb. Dette nivået er også konfidensielt, men oppgis å være innenfor EFs maksimumsnivå. EFs øvre grense er på 44 000 NOK per arbeidsplass som blir etablert/opprettholdt i de mest støtteberettigede målgruppe 2-områdene (DA-områdene) og 28 000 NOK per arbeidsplass i de områdene som er noe mindre støtteberettigede (IA-områdene). Overføringens størrelse kan, som nevnt, utgjøre 30 prosent av investeringskostnadene eller et gitt beløp per arbeidsplass. Det er ikke gitt en øvre grense for utbetaling til et prosjekt, idet denne vil variere med prosjektets omfang.

Støtten skal tilsvare det minimum som skal til for at prosjektet skal kunne settes i gang som planlagt, og alle muligheter for annen offentlig støtte må være prøvd ut. DTI vil ta hensyn til annen støtte

<sup>12</sup> Intervju med Jeff Dawis, DTIs lokalkontor, Newcastle, april 1993.

<sup>13</sup> Intervju med Jeff Dawis, DTIs lokalkontor, Newcastle. Se også siste punkt under betingelse for støtte.

som er gitt til det konkrete investeringsprosjektet, og redusere sin egen støtte tilsvarende (se kap. 2.1). Visse typer støtte vil ikke bli samordnet med investeringsstøtten fra DTI, herunder opplæringsstøtte og støtte til forprosjekter<sup>14</sup> eller konsulent- og rådgivningsstøtte som ikke er prosjektrelatert.<sup>15</sup>

#### **Utbetaling av støtten**

Jobbrelatert støtte er normalt utbetalt i tre omganger. Den første utbetalingen skjer når en tredjedel av de prosjekterte arbeidsplassene er opprettet. De to neste utbetalingene følger 12 og 24 måneder etter den første og er knyttet til tilfredsstillende progresjon i prosjektet. Investeringsbasert støtte utbetales vanligvis også i flere omganger. Den første utbetalingen skjer etter at 1/3 av de planlagte investeringene er gjort. Etter den første utbetalingen søker bedriften vanligvis om årlige utbetalinger i takt med progresjonen i prosjektet.

Når bedriften sender krav om utbetalinger av støttebeløp, må kravet være vedlagt erklæring fra en uavhengig regnskapsfører om at de investeringsutgiftene bedriften har fått støtte til, faktisk er utbetalt.

#### **Reduksjon/tilbakeholdelse av tildelt støtte**

Dersom ikke målsettingen om å skape eller opprettholde arbeidsplasser blir holdt, eller dersom investeringsprosjektet blir mindre enn antatt, vil deler av støtten trekkes tilbake.

#### **Omfang av støtten fra RSA**

For 1992/93<sup>16</sup> er det i Storbritannia bevilget 2290 mill. NOK til RSA. Fordelt med 1000 mill. NOK til England, 670 mill. NOK til Skottland og 620 mill. NOK til Wales (EPRC 1993). Tidligere utbetalinger fra RSA er vist i tabell 7.3 kapittel 7.

### **4.1.2 Regional Enterprise Grants (REG)**

En annen sentral støtteordning som yter direkte investeringsstøtte er Regional Enterprise Grants (REG). Denne ordningen finansieres av DTI og har små bedrifter med mindre enn 25 ansatte (totalt på verdensbasis) som målgruppe. Vi har ikke gått nærmere inn på denne ordningen fordi vi, som nevnt, vurderer SMB-tiltak som lite aktuelle for offshore fabrikkasjonsindustri.

<sup>14</sup> Informasjonsbrosjyre fra Tees-side Development Corporation.

<sup>15</sup> Intervju med Jeff Dawis, DTIs lokalkontor, Newcastle.

<sup>16</sup> Regnskapsåret går fra 1.4.92 til 31.3.1993.

### **4.1.3 Støtte til spesielle prosjekter – Assistance for Exceptional Projects (AEP)**

#### **Bevilgende myndighet**

Handels- og Industridepartementet (DTI)

#### **Ordninger**

AEP har sitt formelle (legale) utgangspunkt i «The Industrial Development Act», seksjon 8, fra 1982. Den omfatter støtte til investeringsprosjekter (capital projects) og forsknings/utviklingsprosjekter. Kriteriet for å få støtte fra denne ordningen er at prosjektet har svært viktig nasjonal betydning. Støtte gis kun til prosjekter som er lønnsomme, men som ikke ville bli satt i gang dersom støtten ikke blir bevilget. Investeringsprosjektet skal minst være på 5 mill. NOK for å få støtte.

Assistance for Exceptional Projects er en generell investeringsordning som dekker hele Storbritannia.<sup>17</sup> AEP blir ikke mye brukt. For bevilgningsåret 1991–92 ble det gitt 44 bevilgninger over denne ordningen i hele Storbritannia. I Nord Øst England fikk kun ett prosjekt støtte (DTI Annual Repport 1991–1992).

#### **Støttenivå**

Støtten er på maksimum 25 prosent av prosjektkostnadene.

## **4.2 Låneordninger**

### **4.2.1 Det Europeiske Kull- og Stålfellesskap (ECSC)**

#### **Bevilgende myndighet**

ECSC er den bevilgende myndighet. Hvis lånet er under 60 mill. NOK blir det administrert fra nasjonalt nivå gjennom en del større banker.

#### **Ordning**

Støtte gitt av ECSC er først og fremst billige lån, det vil si subsidiert rente. Støtten blir gitt til områder som stort sett er sammenfallende med målgruppe 2-regioner, der siktemålet er å skape nye eller sikre eksisterende arbeidsplasser for arbeidstakere i kull- og stålindustrien (North East er derfor et område som faller inn under kriteriene for å kunne mota støtte fra ECSC, se figur 2.2).

<sup>17</sup> Se tabell 7.1 der «generelle støtteordninger» også omfatter investeringer.

Konverterte lån kan bli gitt enten i form av direkte lån eller i form av dellån administrert av finansinstitusjoner som har fått globalt lån av ECSC. Konverterte lån blir bevilget til foretak eller offentlige virksomheter til økonomisk «sunne» investeringsprosjekter. De blir i utgangspunktet gitt til enhver form for industri- eller servicevirksomhet som etablerer nye arbeidsplasser eller sikrer eksisterende arbeidsplasser.

Det kan være visse restriksjoner på lån til bedrifter i enkelte sektorer. Dette varierer over tid i takt med EFs politikk.

Søknad om lån må være relatert til en investering som ennå ikke er satt i gang eller er i gang og kan fullføres i løpet av tre år. Det kan være enkelttilfeller der investeringen kan vare over fem år. ECSC-lån kan kombineres med støtte fra EFs strukturfond.

### **Støttenivå**

Lån til privat sektor blir gitt opp til 50 prosent av investeringen av det som er nødvendig for prosjektet. Det kan bli gitt en rentesubsidie på tre prosent på de fem første årene av lånets løpetid. Det blir gitt billige lån på maksimum 160 000 NOK per arbeidsplass som blir skapt, samtidig som lånet er beregnet på grunnlag av 2/3 av de arbeidsplassene som blir etablert som følge av prosjektet.

### **GUNSTIGE LÅN**

#### **Finansieringskilde/bevilgende myndighet**

Det Europeiske Kull- og Stålfelleskap (ECSC)

Den Europeiske Investerings Bank (EIB – se kap. 4.2.2)

#### **Ordninger**

Lån blir gitt enten med rentesubsidie ut fra visse kriterier eller til et rentenivå til lav markedsrente.

Lån blir gitt fra 5 til 8 år for ECSC-lån, mens lån i EIB varierer mellom 4 og 12 år.

#### **Støttenivå**

ECSC gir private lån på opp til 50 prosent av den totale investeringen som er nødvendig for å gjennomføre prosjektet. Det kan gis rentesubsidier på opp til 3 prosent. Maksimumsgrensen for rentesubsidierte lån er 160 000 NOK per jobb som blir skapt, beregnet ut fra to tredjedeler av de totale jobbene som skapes.

EIB gir lån på opp til 50 prosent av de totale kostnadene for prosjektet. Vanligvis varierer det mellom 25 og 30 prosent.

## **4.2.2 Den europeiske investeringsbanken – European Investment Bank (EIB)**

### **Bevilgende myndighet**

Den europeiske investeringsbanken (EIB)

### **Ordninger**

Den europeiske investeringsbanken tilbyr lån både til privat og offentlig sektor innen områdene infrastruktur, transport, telekommunikasjon, energi, industri og turisme. EIB-lånene blir gitt både til fast og flytende rente i forhold til det rentenivået EIB tar opp sine lån i. Rentenivået er markedsbestemt, men er uavhengig i forhold til type prosjekt og lokalisering av prosjektet.

Det er i utgangspunktet ingen sektorrestriksjoner. Dette gjelder både offentlige og private låntakere. I privat sektor blir uavhengige selskaper prioritert. I tillegg blir det stilt krav om garantier eller kausjonist for å få bevilget lån.

### **Støttenivå**

Lånet dekker som regel 25 til 30 prosent av kostnadene til prosjektet, men kan dekke 50 prosent i enkelttilfeller. Minimum prosjektkostnader for ytelse av direkte lån er 14 mill. pund for store prosjekter. Det blir også gitt støtte til mindre prosjekter hvis virksomheten blant annet har mindre enn 500 ansatte.

ECSC og EIB er de mest sentrale låneinstitusjonene i de aktuelle områdene. I tillegg til lån fra ECSC og EIB kan bedrifter som etablerer seg i tidligere kull- og stålområder, også få lån fra British Coal og British Steel. British Steels ordning er imidlertid i hovedsak knyttet til små bedrifter med 5 til 50 ansatte, unntaksvis med inntil 200 ansatte. Denne ordningen vil derfor ikke bli nærmere presentert i denne sammenheng.

## **4.2.3 British Coal Enterprise Ltd.**

### **Finansieringskilde/bevilgende myndighet**

British Coal Enterprise Limited, eid av British Coal

### **Ordning**

Låneordninger til bedrifter i tidligere kullgruveområder. Områdene omfatter blant annet:

- Skottland: kullgruveområdene ved Fife, Lothian, Strathclyde og Central Regions
- Nord Øst England: kullgruveområdene ved Northumberland, Tyne and Wear og Durham

Lån kan gis som del av en finansieringspakke sammen med annen type støtte, som blant annet hjelp til å finne passende tomter og lokaler og støtte til å kartlegge og fylle behovet for kvalifisert arbeidskraft.

#### **Støttenivå**

Maksimal støtte er satt til 25 prosent av prosjektfinansieringen, med maksimumsgrense på 50 000 NOK per arbeidsplass som skapes. Lånene gis over fem år. Vanligvis er rentene lavere enn markedsrente i første halvdel av låneperioden. Det kan også gis avdragsfrie perioder.

### **4.2.4 Valutaendringgaranti**

#### **Finansieringskilde/bevilgende myndighet**

Handels- og industridepartementet (DTI)

#### **Ordninger**

DTI gir valutaendringgarantier for lån fra Det Europeiske Kull- og Stålfellesskap.

#### **Støttenivå**

Maksimumsgrensen for valutagarantier er satt til lån på inntil 5 mill. NOK (Kilde: NDC). Per 31.3.1992 hadde DTI garantert for lån for 11 140 mill. NOK (Kilde: EPRC 1993).

### **4.2.5 Spesielle låneordninger for Skottland**

I tillegg til låneordningene nevnt ovenfor er det egne ordninger for industri i Skottland, blant annet Highland and Island Enterprise: Financial Assistance Package og Scottish Enterprise: Finance for Industry.

## 4.3 Konsulentstøtte/markedsføring

Støtte til bruk av eksterne konsulenter klassifiseres som driftsstøtte, og ikke investeringsrelatert støtte, som for eksempel RSA-ordningen. Konsulentstøtten er avgrenset i tid og begrenset til SMB-bedrifter, mindre enn 500 ansatte. Den sentrale ordningen for konsulentstøtte er Enterprise Initiative.

### Finansieringskilde/bevilgende myndighet

Handels- og industridepartementet (DTI)

### Ordninger

Enterprise Initiative (EI) – støtte til bedrifters utgifter til leie av konsulenthjelp innen områder som design, markedsføring/-strategi, kvalitetskontroll, bedriftsplanlegging og finansielle informasjonssystemer. Målgruppen er bedrifter med mindre enn 500 ansatte.

### Støttenivå

Støttenivå innen EI: inntil 2/3 av bedriftenes totale kostnader ved å leie konsulenthjelp i 15 dager i Objektive 2-områder. I andre områder i Storbritannia: inntil 50 prosent av kostnadene.

Lokale myndigheter gir også økonomisk støtte til bedrifter som må betale konsulenter for å utarbeide «business plans» for søknad om investeringsstøtte/lån. For denne typen støtte finnes det rammer på lokalt nivå.

Som for låneordningene, finnes det egen bedriftsutviklingsstøtte for områder i Skottland, finansiert av Highland and Island Enterprise og Scottish Enterprise.

## 4.4 FoU-støtte

FoU støtten er generell og gjelder i alt vesentlig grad for alle typer industri i hele Storbritannia, med mindre ordningene er spesifisert for enkelte regioner.

### 4.4.1 Støtte til generelt forskningssamarbeid i industrien – «General Industrial Collaborative Projects»

#### Bevilgende myndighet

Handels- og industridepartementet (DTI)



### **Ordninger**

«General Industrial Collaborative Projects» skal bidra til å fremme forskning som er «teknisk realistisk» og som har rimelige muligheter for å utnyttes kommersielt. Forskningsresultatene skal kunne benyttes av flere bedrifter, spesielt SMB-bedrifter. Forskningsprosjekter som skal få støtte, må ha utgangspunkt i samarbeid mellom minst tre bedrifter eller mellom bedrifter eller forsknings- og teknologiorganisasjoner. Enkeltbedrifter kan få støtte dersom de samarbeider med offentlige forskningsinstitusjoner.

Offentlig støtte gis kun dersom denne støtten vil kunne bidra til å utvide omfanget eller størrelsen (scope/scale) på prosjektet. Støtten gis videre bare til forskning som ikke direkte vil påvirke konkurransesituasjonen til den enkelte bedrift. Forskningen må derfor være «langt fra markedet» og kan ikke ha som målsetning å utvikle konkrete produkter.

### **Støttenivå**

Støtte blir gitt til inntil 50 prosent av prosjektkostnadene. Disse omfatter lønninger til personer ansatt i prosjektet, materialforbruk, administrasjonskostnader etc.

## **4.4.2 LINK – nasjonalt forskningsprogram**

### **Bevilgende myndighet**

LINK er et nasjonalt forskningsprogram som omfatter alle departementene med store midler til FoU.

### **Ordninger**

LINK har som målsetning å stimulere til forsknings- og utviklings-samarbeid mellom industri og forskningsmiljø (science-base partners) på sentrale områder innen forskning (science) og teknologi.

LINK inneholder en rekke forskningsprogrammer der hvert program vanligvis består av to bedrifter og en offentlig finansiert forskningsinstitusjon.

### **Støttenivå**

Normalt dekkes 50 prosent av totale utgifter i forskningsprogrammet. Totalrammen for LINK for 1988–91 var 2100 mill. NOK.

### **4.4.3 Forskningsprogrammer innen avansert teknologi**

#### **Bevilgende myndighet**

Handels- og industridepartementet (DTI)  
Science and Engineering Research Council

#### **Ordningene**

Omfatter en rekke forskningsområder, blant annet:

- Advanced Robotic Initiative
- Computer Aided Engineering (programmet gikk ut 1992)
- Safety Critical Systems (programmet går ut 1994)
- Wealth from the Oceans

Det kreves at prosjektene omfatter tre uavhengige bedrifter eller institusjoner.

#### **Støttenivå**

Inntil 50 prosent av prosjektkostnadene. I tillegg til direkte støtte til FoU kan bedrifter få skattereduksjoner/-fordeler for utgifter som benyttes til forskning og utvikling. Den sentral ordningen er Capital Allowances for Scientific Research. Ansvarlig myndighet er The Board of Inland Revenue.

## **4.5 Eksportstøtte**

Eksportstøtten omfatter både kredittgarantier/forsikring ved eksport og støtte til eksportframstøt og markedsføring. Alle kredittgarantier gis av Export Credits Guarantee Department (ECGD), mens Department of Trade and Industry (DTI) finansierer de ulike eksportframstøtene.

### **4.5.1 Bankgarantier – Guaranties for Bank Finance**

#### **Finansieringskilde/bevilgende myndighet**

Departementet for eksportkredittgaranti – Export Credits Guarantee Department (ECGD)

#### **Ordning**

ECGD har en generell kredittforsikringsordning som kan gi eksport-bedrifter garanti for lån fra banker. Dersom denne, av ulike grunner, ikke er tilfredsstillende, kan ECGD gi direkte garantier til banker som

sikkerhet for eksportfinansiering. Den direkte støtten fra ECGD omfatter en rekke ordninger. Disse gjør det mulig for eksportbedrifter, utenlandske kjøpere og utenlandske banker å få lån fra britiske banker, garantert for av ECGD, ofte til gunstig rente. Bankgarantiene er ofte kombinert med andre ECGD-ordninger.

#### **Støttenivå**

Lånegarantiene utgjør mellom 85 og 100 prosent av lånebeløpet, avhengig av hvilken ordning den enkelte bedrift har.

### **4.5.2 Fullførelsesgaranti – Guaranties for Bonds**

#### **Finansieringskilde/bevilgende myndighet**

Departementet for eksportkredittgaranti (ECGD)

#### **Ordning**

ECGD kan bære risikoen ved garantier som eksportbedrifter må stille overfor utenlandske kjøpere. Denne typen fullførelsesgaranti er kun mulig å få dersom mottaker av garantien (kjøper) er offentlig sektor, eller at kjøper er en privat bedrift som er underleverandør for et prosjekt der offentlig sektor er endelig kjøper. Dekker kun garantier for kontrakter på over 2,5 mill. NOK.

#### **Støttenivå**

ECGD stiller garanti for 100 prosent av tapet som eksportøren får på grunn av en fullførelsesgaranti. Premien for denne typen garanti varierer og er avhengig av hvilke andre typer ordninger fra ECGD som er knyttet til kontrakten.

### **4.5.3 Spesifikke garantiordninger – Specific guarantee**

#### **Finansieringskilde/bevilgende myndighet**

Departementet for eksportkredittgaranti (ECGD)

#### **Ordning**

Spesiell garantiordning for prosjekter som ikke kommer inn under de andre ECGD ordninger. Denne ordningen dekker spesielt eksport av kapitalvarer (Capital goods), men kan også omfatte installasjonsarbeid i utlandet, salg av fly/skip etc. De kan gis langsiktige garantier innenfor denne ordningen (mer enn 5 år). Garantiene er knyttet til

inntektstap blant annet på grunn av politiske eller administrative hendelser utenfor Storbritannia, på grunn av manglende betalingsevne/konkurs hos kjøper.

### **Støttenivå**

Vanligvis garanteres det for 90 prosent av tapet. Premien varierer fra prosjekt til prosjekt.

### **Andre ordninger**

I tillegg til de nevnte ordningene har ECGD tilbud om

- korttidsgarantier (Short term guarantee) som dekker prosjekter med 180 dagers betalingsfrist
- politisk risikogarantier for investeringer i u-land (Overseas Investment Insurance)
- lånegarantier til store, kapitalintensive prosjekter som britiske bedrifter bygger, eier eller driver i andre land. Støtten er selektiv og er ment å støtte eksportvirksomhet der sikkerheten for inntektene er knyttet til lønnsomheten av prosjektet (Project Financing Scheme)
- omfattende og spesifikke tjenestegarantier som er en fleksibel forsikringsordning som dekker tap av inntekter både fra regelmessige og enkeltstående tjenesteoppdrag i utlandet, for eksempel teknisk assistanse, reparasjoner etc. Forsikringsordningen dekker tap som følge av både politiske og kommersielle årsaker (Comprehensive and specific service guarantees)
- valutaendringssgarantier

Av eksportstøtteordningene finnes det ulike støtteordninger for å delta ved salgsmesser (trade fairs) og seminarer, støtte til eksportframstøt («store promotion scheme»), til reiser for britiske forretningsfolk og for å få utenlandske forretningsfolk til Storbritannia. Dessuten gis det, som nevnt nedenfor, støtte til å få prosjekter i utlandet.

## **4.5.4 Støtte til å få prosjekter i utlandet – Overseas Project Fund (OPF)**

### **Bevilgende myndighet**

Handels- og industridepartementet (DTI)

### **Ordning**

Støtte til kostnader forbundet med anbudskonkurranse i andre land. Støtten gis normalt til anbud på prosjekter som er større enn 500 mill. NOK. Men prosjekter ned til 100 mill. NOK kan også motta støtte.

OPF gis ikke til prosjekter som skal utføres innen andre EF-land. Støtte som er ubetalt via OPF, skal tilbakebetales dersom støttemottaker får den gitte kontrakten. Den totale rammen for OPF er 40 mill. NOK årlig (Bienkowski m.fl. 1991)

#### **Støttenivå**

Nivået bestemmes ut fra prosjektets omfang, type og varighet. Ingen gitte rammer på det enkelte prosjekt. Det forventes imidlertid at den enkelte bedrift dekker størstedelen av kostnadene selv.

## **4.6 Opplæringsstøtte**

Ansvar for tilrettelegging og utføring av opplæringstilbud ble på slutten av 1980-tallet overført til såkalte «Training and Enterprise Councils» (TECs) i England og «Local Enterprise Companies» (LECs) i Skottland og Wales. De er lokalt baserte grupper som er ledet av personer fra arbeidslivet.

TECs og LECs gir støtte til opplæringskostnader og utvikler opplæringstiltak for å møte bedriftenes behov. En sentral målsetning for disse selskapene er å få arbeidsgiverne til å investere mer i opplæring. De viktigste programmene som administreres fra TECs og LECs, er Business Growth Training (BGT), Youth Training (YT) og Employment Training Programmes (ETP). Disse vil vi komme nærmere inn på nedenfor.

I Nord Øst England finnes det seks TECs. De har budsjetter på mellom 150 og 500 mill. NOK som benyttes til opplæringstiltak på det lokale arbeidsmarkedet.<sup>18</sup>

### **4.6.1 Business Growth Training (BGT)**

#### **Bevilgende myndighet**

Arbeidsdepartementet – Department of Employment (DE)

#### **Ordning**

BGT er en sammensatt pakke av opplæringstilbud både til nye og etablerte bedrifter for å bedre opplæring og utvikling av ansatte. BGT omfatter ulike typer tilbud som for eksempel Planning Your Business (PYB) – for nyoppstartet og mindre bedrifter. Tar sikte på å utvikle/fokusere på «business plans» og finansielle planer, identifisere og

<sup>18</sup> Northern Development Company.

løse kompetansebehov. Videre omfatter BGT Business Skills for Growth (BSG). Programmet tar sikte på å gi innføring i sentrale bedriftstema. Både PYB og BSG er kurs arrangert gratis eller svært billig av TECs og LECs.

Andre tilbud under BGT er:

- 1) Managing Business Change (MBC) – program som gir rådgivning i forhold til å bedre avkastningen i bedriften, bedre kunnskapen hos ledere og ansatte og til å planlegge nåværende og framtidige opplæringsprogram. Vesentlig for bedrifter med inntil 500 ansatte som er teamledet.
- 2) Joint Action on Skills (JAS) – støtte til å identifisere og løse problemer i tilknytning til mangel på faglært kompetanse i bedriftene. Ingen begrensninger på størrelsen på bedriftene.
- 3) Innovation in Training (IT) – skal bidra til å bedre «den innovative opplæringen» i bedriftene ved å bistå i tilretteleggingen av bedriftenes opplæringsprogram. Omfatter vesentlig bedrifter med færre enn 1000 ansatte.

#### **Støttenivå**

- 1) MBC – støttebeløp på inntil 150 000 NOK til en bedrift (i enkelte sammenhenger mer)
- 2) JAS – støttes med inntil 50 prosent av totale kostnader, generelt er maksimum støttebeløp 600 000 NOK, men en rekke prosjekter kan få støtte til inntil 1 mill. NOK
- 3) IT – dekkes med inntil 50 prosent av kostnadene, maksimum støttebeløp er 600 000 NOK

## **4.6.2 Youth Training (YT)**

### **Bevilgende myndighet**

Arbeidsdepartementet (DE), via TECs og LECs.

### **Ordning**

Støtte gis til såkalte «Managing Agents» som tilbyr opplæringsplasser for ungdom, som arbeider mot et fagbrev (National Vocational Qualification, level II). «Managing Agents» kan være private arbeidsgivere, lokale myndigheter, frivillige organisasjoner etc. YT er et tilbud til alle ungdommer, men ungdommer i alderen 16–17 år som ikke har funnet jobb, har rett til denne typen tilbud.

### **Støttenivå**

Støtten til den enkelte Managing Agent varierer fra område til område og forhandles med lokale TECs og LECs.

## **4.6.3 Employment Training Programmes (ETP)**

### **Bevilgende myndighet**

Arbeidsdepartementet (DE), via TECs og LECs.

### **Ordning**

Innenfor denne ordningen skal det tilbys en blanding av praktisk og teoretisk (off the job training) opplæring i inntil 12 mnd. Opplæringsprogrammet er åpent for alle, men prioriterer: 1) ungdom mellom 18 og 24 som har vært ledige fra 6 til 12 mnd, eller 2) personer mellom 18 og 50 som har vært arbeidsledige i mer enn to år.

Innenfor ETP kan det også gis opplæring til personer som skal starte opp egen virksomhet (kalt Enterprise Training).

Opplæringsprogrammene er organisert av Training Managers (oppnevnt av TECs eller LECs), som kan være arbeidsgivere, arbeidsgiverorganisasjoner, lokale myndigheter etc. Det sentrale med ordningen er at den er lokalt planlagt og organisert for å møte behovene på det lokale arbeidsmarked. Programmet har hatt en total budsjetttramme på 12 mrd. NOK og forventes å gi opplæring til 420 000 arbeidsledige i året.

### **Støttenivå**

Det finnes ingen rammer for det enkelte opplæringsprogram. Støtten forhandles mellom Training Agents og lokale TECs og LECs.

## **4.6.4 Jobbdeling**

### **Bevilgende myndighet**

Arbeidsdepartementet (DE) og Departementet for økonomisk utvikling – Department of Economic Development (DED)

### **Ordning**

Det gis direkte støtte til arbeidsgivere som skaper deltidsjobber for arbeidsledige, registrert ved arbeidskontor.

Deltidsjobbene kan skapes ved å dele en fulltidsjobb i to deltidsjobber, eller skape to deltidsjobber istedenfor en fulltidsjobb etc. Deltidsjobben må eksistere i minst ett år for å få støtte (siste del av

støtten utbetales etter et år). Støtten innenfor denne ordningen kan ikke kombineres med støtte fra andre offentlige støtteprogram for opplæring.

#### **Støttenivå**

Arbeidsgivere som skaper deltidsjobber innenfor regelverket får 10 000 NOK per jobb.

## **4.7 Lokale støtteordninger**

De støtteordningene vi har nevnt under 4.3–4.7 er generelle og kan benyttes av industri i hele Storbritannia. I tillegg finnes det spesielle støtteordninger for byområder som har problemer og for rurale områder.

### **4.7.1 Støtte til byområder**

#### **Bevilgende myndighet**

Miljøverndepartementet – Department of Environment (DoE)

#### **Ordning**

Støtteordningene til byområdene er blant annet hjemlet i «The Inner Urban Act 1978». Denne gir lokale myndigheter muligheter til å gi økonomisk støtte til prosjekter som bidrar til å forbedre og sette i stand tomter og bygninger i byområder som skal benyttes til kommersiell aktivitet. Denne typen tiltak kan kombineres med annen offentlig støtte, for eksempel fra RSA, men den totale støtte skal holdes innenfor EFs rammer for støtte til enkelt prosjekter. Disse ordningene vil blant annet dekke Newcastle-upon Tyne, South og North Tyneside, Hartlepool, Sunderland i Nord Øst England.

I tillegg til støtte innenfor the Inner Urban Act har DoE også såkalte City Grants (CG). CG dekker private investeringsprosjekter innen industri, ulik kommersiell aktivitet og husbygging som etableres i rehabiliteringsområder i byene. Prosjektverdien må være på over 2 mill. NOK for å få støtte. Støtten er knyttet til etablering av arbeidsplasser. CG dekker ikke prosjekter som får støtte fra RSA.

City Grants er aktuelle for store deler av Nord Øst England: blant annet Middlesbrough, Newcastle, Tyneside, Teesside, Sunderland.

#### **Støttenivå**

Støttenivået under The Inner Urban Act er avhengig av prosjektets karakter og om støtten gis som lån eller direkte støtte. CG støtte skal



være det minimum som skal til for at prosjektet skal komme i gang, når annen offentlig støtte er tatt hensyn til. Ingen gitte rammer.

## **4.7.2 Støtte til rurale områder**

### **Bevilgende myndighet**

The Rural Development Commision.

### **Ordninger**

Dette omfatter direkte støtte til private prosjekter som starter opp i disse områdene. Kravet til prosjektene er at de må skape nye eller opprettholde eksisterende arbeidsplasser, at det er et prosjekt som vil være lønnsomt.

Denne ordningen vil blant annet dekke Northumberland, Durham og Cleveland i Nord Øst England.

### **Støttenivå**

Det er ingen begrensninger på støtte til denne typen prosjekt, men støtten skal være «det minimum som skal til for at prosjektet vil komme i gang».

## 5 Støtteordninger i Nederland

---

I kapittel 5 vil vi presentere de mest sentrale nederlandske støtteordninger som også offshore fabrikasjonsindustri kan dra nytte av. Det er, som i Storbritannia, ikke mulig å dokumentere støtten på sektor- eller bedriftsnivå.

De generelle støtteordningene er de viktigste i Nederland. Støtte til SMB og FoU utgjorde til sammen ca. 65 prosent av statsstøtten til industrien på ca. 10 mrd. NOK i gjennomsnitt i årene 1988–1990. Sektorstøtten utgjorde 11 prosent og den regionale støtten 12 prosent.

Selv om skatte- og avgiftslettelser ikke omfattes av denne studien, kan det nevnes at EF-kommisjonen har beregnet at skattelette utgjorde 27 prosent av den totale statsstøtten i 1988–90, mens den direkte støtten (grants) utgjorde 66 prosent (EF-kommisjonen, 3. survey, 1992).

### 5.1 Regional investeringsstøtte (IPR)<sup>19</sup>

I Nederland er investeringsstøtte innenfor målgruppe 2-områder normalt på 15–25 prosent av totale investeringskostnader (EF-kommisjonen 1990). «Assisted Areas» i Nederland er enkelte regioner i nord, øst og sør i landet, i tillegg blir enkelte byer periodevis definert som støtteområder.

Det nederlandske offshore fabrikasjonsverkstedet som har deltatt i anbudskonkurranser på norsk sokkel i 1992/93, Grootint B.V., er ikke lokalisert i disse områdene.

#### Finansieringskilde

Det nederlandske økonomidepartementet (EZ) (hovedsakelig, men kan også finansieres fra Transportdepartementet)

#### Ordninger

Målsetning for den direkte støtteordningen er å gi incentiver til etablering eller utvidelse av eksisterende industri i økonomisk tilbakefallende områder. Investeringsstøtten omfatter land, bygninger og utstyr. Betingelsen for å motta støtte er at investeringsprosjektet er

<sup>19</sup> Det nederlandske økonomidepartementet (EZ) 1991–1992.

på over 740 000 NOK.<sup>20</sup> Dersom et investeringsprosjekt overstiger 67 mill. NOK (eller et «utvidelsesprosjekt» overstiger 30 mill. NOK) og er svært viktig for utviklingen i en region, kan det være aktuelt med høyere støtte innenfor IPR-ordningen.

### **Støttenivå**

Nivået er avhengig av i hvilket område investeringen foregår. Maksimumsgrensene for IPR støtte er:

Til områder med maksimal støtte:

- 35 prosent av investeringskostnadene
- til nyinvestering maks. 23,3 mill. NOK
- til utvidelser maks. 10,3 mill. NOK

Til områder med middels støtte:

- 25 prosent av investeringskostnadene
- til nyinvestering maks. 16,7 mill. NOK
- til utvidelser maks. 7,4 mill. NOK

Til områder med minimal støtte:

- 15 prosent av investeringskostnadene
- til nyinvestering maks. 10 mill. NOK
- til utvidelser maks. 4,4 mill. NOK

## **5.2 Regionale utviklingsselskaper**

Sentrale aktører i regionalpolitikken i Nederland er de såkalte «Regionale utviklingsselskaper». Dette er delvis offentlige selskaper med midler både fra nederlandske myndigheter (spesielt Økonomidepartementet), men også fra privat sektor. Selskapene er regionalt forankret og har som oppgave å støtte regional næringsutvikling i sin region. Utviklingsselskapene går inn med økonomisk støtte/aksjekapital i næringslivet, samtidig som de fungerer som en rådgivende instans og kontaktformidler for næringslivet overfor sentrale myndigheter (spesielt Økonomidepartementet).<sup>21</sup>

De regionale støtteordningene utviklingsselskapene kan gi og formidle, omfatter blant annet investeringsstøtte, teknologistøtte, støtte ved ansettelse av arbeidsledige og opplæringsstøtte.

<sup>20</sup> Beregningsgrunnlag 1 nederlandsk Gylden = 3,70 NOK.

<sup>21</sup> Et eksempel på et slikt regionalt utviklingsselskap er The Investment and Development Company of the Northern Netherlands (NOM). NOM er lokalisert i Groningen by, i provinsen Groningen. NOMs aktivitet i 1991 utgjorde ca.520 mill NOK (Noordelijke Ontwikkelings Maatschappij, Årsberetning 1992).

## 5.2.1 Investeringsstøtte<sup>22</sup>

### Finansieringskilde/bevilgende myndighet

Økonomidepartementet/Regionale utviklingsselskap

### Ordning

I hovedsak skal investeringsstøtten gå til prosjekter innen industri, transport og turisme. Støtten er knyttet til investeringer i bygninger og utstyr, ikke tomter.

### Støttenivå

Prosjekter under 37 mill. NOK: Støtte på inntil 25 prosent av prosjektkostnadene.

Prosjekter mellom 37 og 67 mill. NOK: Støtte på inntil 20 prosent av prosjektkostnadene.

For prosjekter over 67 mill. NOK og som er svært viktige for økonomien i regionen, kan Økonomidepartementet vedta at støttenivået skal utgjøre en større andel av prosjektkostnadene.

Prosjekter på under 37 mill. NOK er regulert av regionalt lovverk, som på enkelte områder kan skille seg fra nasjonale bestemmelser.

## 5.2.2 FoU-støtte<sup>23</sup>

### Finansieringskilde/bevilgende myndighet

Økonomidepartementet/Regionale utviklingsselskap

### Ordning

Den viktigste støtteordningen er «Programmatic Business-oriented Technological Stimulation», som gir støtte til forskning, produkt- og prosessutvikling innen industri. Hovedsatsningsområdene for denne støtteordningen er informasjonsteknologi, materialteknologi, bioteknologi og medisinsk teknologi. Støtten går til forsknings- og demonstrasjonsprosjekter.

### Støttenivå

Støtten er på 37 prosent av prosjektkostnadene.

<sup>22</sup> Noordelijke Ontwikkelings Maatschappij, Årsberetning 1992.

<sup>23</sup> Det nederlandske økonomidepartementet (EZ) 1991–92.

### 5.2.3 Lån til usikre prosjekter<sup>24</sup>

#### Finansieringskilde/bevilgende myndighet

Økonomidepartementet/Regionale utviklingselskap

#### Ordning

Technical Development Loan (TDL) – til utviklingsprosjekter med høy risiko. Lånet må bare tilbakebetales dersom prosjektet er vellykket, og departementet bærer derfor risikoen ved denne typen prosjekter sammen med bedriften.

#### Støttenivå

Lånet kan maksimalt omfatte 40 prosent av projektkostnadene. Maksimal støtte til enkeltbedrifter per år er 93 mill. NOK – prosjektrammen er på ca. 230 mill. NOK.

For prosjekter som er større enn 230 mill. NOK *kan* det være mulig å få mer støtte. Rentene på lånet er satt til 8 prosent. For 1992 hadde TDL en ramme på 440 mill. NOK, som ble fordelt på 56 prosjekter (gir gjennomsnittlig støtteramme på ca. 8 mill. NOK). I alt vesentlig grad (89 prosent) ble denne støtten tildelt bedrifter med mindre enn 200 ansatte.

### 5.2.4 Støtte til opplæring<sup>25</sup>

#### Finansieringskilde/bevilgende myndighet

Økonomidepartementet/Sosialdepartementet/Regionale utviklingselskap.

#### Ordning

Opplæringsprogrammer.

#### Støttenivå

Inntil 50 prosent av kostnadene ved opplæringsprogrammene.

<sup>24</sup> Det nederlandske økonomidepartementet (EZ) 1991–92.

<sup>25</sup> Det nederlandske sosialdepartementet 1992.

## 5.3 Eksportstøtteordninger – Matching<sup>26</sup>

### Finansieringskilde

Økonomidepartementet (EZ)

Eksportrådet

### Ordninger

Matching – eller Export Financing Scheme – er en støtteordning som skal fungere som en respons på andre lands statsstøtte. Det gis støtte til eksportbedrifter som mener (og kan bevise) at de er utsatt for urettferdig konkurranse fordi deres utenlandske konkurrenter mottar statsstøtte. Matching blir ikke regnet som et politisk virkemiddel. Matching-ordninger har to nivåer:

- «Lav matching» – gis dersom det er sannsynlig at («where it can be assumed that») konkurrentene benytter seg av offentlig annonserte rente-/eksportstøtteordninger (National Investment Bank 1992).
- «Høy matching» gis kun dersom konkurrentens statsstøtte er i uoverensstemmelse med OECD-regler, dersom OECD-regler ikke kan benyttes.

### Støttenivå

Ved «lav matching» vil støttenivået ikke kunne overstige 10 prosent av eksportdelen av en ordre, maksimum 28 mill. NOK.

Ved «høy matching» vil støttenivået ikke kunne overstige 35 prosent av eksportdelen av en ordre, maksimum 37 mill. NOK.

For 1993 er budsjettet for «Matching-støtten» totalt på 370 mill. NOK.

## 5.4 Støtte til forskning og utvikling<sup>27</sup>

### Finansieringskilde

Økonomidepartementet (EZ)

### Ordninger

- «Aid for Productivity Projects» – støtteprogram for å bedre bedriftsledelse.

<sup>26</sup> Economische Voorlichtings Dienst, 1992.

<sup>27</sup> Andersson, Elffers og Felix, 1993.

- «Clean Technology Scheme» – støtte som gis til å innføre teknologi eller produkter som bidrar til å bedre miljøet. Støtten gis enten som direkte støtte eller som lån, som skal betales tilbake på gitte betingelser.
- «Incentive Scheme for Environmentally Sound Technology».

Enkelte programmer som demonstrerer, fremmer utviklingen eller bruken av gode miljøprosjekter kan få støtte. Disse miljøprosjektene må utvikle teknikker eller maskiner som reduserer eller eliminerer forurensing. Støtten gis i form av direkte støtte og/eller lån.

### **Støttenivå**

Nivået på støtten besluttes fra sak til sak. Maksimalt støttenivå er 50 prosent av prosjektkostnadene. Direkte støtte på inntil 25 prosent av prosjektkostnadene. Maksimal støtte er 30 mill. NOK. I tillegg kan det gis lån på inntil 40 prosent av prosjektkostnadene. Maksimal lånegrense er 59 mill. NOK.

## **5.5 Sysselsettingsstøtte<sup>28</sup>**

### **Finansieringskilde**

Sosialdepartementet (hovedsakelig).

### **Ordninger**

Det finnes en rekke ordninger som subsidierer arbeidskraft og som støtter fagopplæring. Dette er støtteordninger som generelt er tilgjengelige for alle typer bedrifter.

- Vermeend/Moor Law: Denne loven fritar arbeidsgivere fra plikten til å betale inn sin del til sosial forsikring for de arbeidstakerne de ansetter på minst 15 timer per uke og som har vært arbeidsledige lenge («lenge» er ikke definert). Denne loven kan kombineres med «The Framework Regulation Labour Inclusion».
- «The Framework Regulation Labour Inclusion» innebærer at arbeidsgivere kan få en støtte på mellom 28 000 og 56 000 NOK dersom de ansetter personer på full tid som er arbeidsledige. Bedriftene kan også motta en direkte støtte på mellom 11 000 og 22 000 NOK til opplæring for den nyansatte.
- «Framework Regulation Temporary Work» gir støtte til bedrifter som ansetter personer som har vært arbeidsledige mer enn 6 mnd. via utleiefirma (for eksempel Manpower) som har avtaler med

<sup>28</sup> Det nederlandske sosialdepartementet 1992.

fylkesarbeidskontorer. Støtten er på inntil 33 prosent av lønnskostnadene.

- «Law Reduction» og «Labour Costs at Minimum Wage Level» gir støtte til bedrifter som har personer på over 23 år ansatt som er lønnet til det offisielle minstelønnsnivået. Denne støtten er på ca. 3000 NOK per kvartal. Dette utgjør ca. 10 prosent av lønnskostnadene.

I tillegg til de nevnte støtteordningene finnes det investeringsstøtte gitt som lån eller finansieringspakker fra ulike instanser, blant annet National Investment Bank (NIB), The Dutch Credit Insurance Company (NCM), European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), International Finance Cooperation (IFC) og Investeringsbevordring en technische assistance (IBTA).

NIB forvalter blant annet en statlig lånegaranti. Den totale låneporteføljen for 1992 var på vel 6 mrd. NOK og omfattet lån og kreditter (NIB 1992). Det har imidlertid ikke vært mulig å skaffe dokumentasjon over de betingelsene lånene eller støttepakkene gis innenfor.



# 6 Omfanget av overføringer fra EF til Storbritannia

---

## 6.1 EF overføringer til Storbritannia generelt

Omfanget av overføringer og støtte fra EF til et medlemsland kan belyses på flere ulike måter. I dette kapitlet skal vi blant annet se nærmere på de programmene som ble utviklet med bakgrunn i reformen av Strukturfondene i 1989. Intensjonen med reformen var blant annet å få samordnet og koordinert de ulike støtteordningene på en bedre måte. I tillegg ønsket EF en bedre målrettet styring av tiltakene, der desentralisering, evaluering og oppfølging var og er sentrale elementer.

Det er forventet at EF skal bruke ca. 500 mrd. 1989-kroner i perioden 1989–93 til prosjekter og tiltak som har regionalpolitiske formål. Bevilgningene fra strukturfondene vil utgjøre 95 prosent av dette beløpet. Det er samtidig forutsatt at medlemslandene selv skal bidra med egenandeler på om lag 360 mrd. kroner i tilknytning til regionalprogrammene.

I 1988 brukte EF-landene 0,3 prosent av BNP til regionalpolitisk støtte i forhold til det som er underlagt statsstøtteregelverket i EF. (Artikkel 92 til 94 i Roma-traktaten). Det vil si det som kan gis til en enkelt bedrift. Norge brukte til sammenlikning 0,22 prosent av BNP i det samme året. I disse beregningene inngår ikke støtte fra EF gjennom strukturfondene. (St.meld. nr. 33 (1992–93))

Tallene tyder på at den rendyrkede norske «regional støtten» relativt sett utgjør en lavere andel av BNP enn gjennomsnittet i EF. Det må understrekes at det er vanskelig å gjøre en holdbar sammenliknende vurdering mellom flere land når det gjelder regionalpolitikk. En av årsakene til det er at en del regionalpolitiske tiltak vil være innvevd i andre tiltak og ordninger som delvis kan ha andre formål. Dette gjelder også norske regionalpolitiske tiltak. (Forsell 1991:118).

Tabellene 6.1 og 6.2 viser den forventede støtten fra EF og den støtten britiske myndigheter må bidra med for å tilfredsstille EFs krav til samfinansiering. Dette er støtte i forhold til målgruppe 2-områder (se figur 2.2). I målgruppe 2-områder inngår regioner, grenseregioner eller deler av regioner som er alvorlig påvirket av industriell tilbakegang. Definisjonen på et slikt område er at arbeidsledigheten er høyere

enn gjennomsnittet i EF, at området har høy industriell sysselsetting og at det er stagnasjon i industrisektoren. De totale forventede overføringerne til Storbritannia i tabell 6.1 viser bare overføringer som er knyttet til det som går under betegnelsen Community Support Framework (CSF – se nedenfor). Dette gjelder også størrelsen på støtten til Nord Øst England, vist i tabell 6.2. CSF er en finansiell støttepakke fra EF til en gitt region som er sammensatt av flere typer ordninger. CSF for de enkelte regionene er forhandlet fram mellom britiske myndigheter og EF-kommisjonen. Innenfor CSF opererer kommisjonen først og fremst på en indirekte måte. Det vil si at EF-kommisjonen bevilger penger til den enkelte region og at det er den enkelte region som utformer et program med tiltak. Dette kan ses på som en del av subsidiaritetsprinsippet. CSF ble innført i forbindelse med reformen av strukturfondene.

I Storbritannia er man blitt enige om 9 CSFer i målgruppe 2-områder. Det er en CSF i hver av de følgende regionene: Nord Øst England, Øst England, Vest Midland, Nord Vest England, Vest Cumbria, CLWYD (Nord Wales), Syd Wales, Vest Skottland og Øst Skottland.

*Tabell 6.1 Forventet støtte fra EF til Storbritannia og nasjonal støtte knyttet til EF-støtten for 1992–93. Fordelt på ulike satsningsområder<sup>29</sup> i mill. NOK.<sup>30</sup>*

TOTALT UK	Total	Total EF	ERDF	ESF	Total UK
Satsningsområde 1	3920,4	1568,5	1568,5	0	2351,9
Satsningsområde 2	5575,8	1394,2	1394,2	0	4181,7
Satsningsområde 3	4350,3	2007,5	601,6	1405,9	2350,8
Satsningsområde 4	2160,8	1068	941,6	126,4	1092,8
Satsningsområde 5	3018,8	1383,7	1022,3	361,4	1635,1
Satsningsområde 6	1839,4	840,6	452,2	388,3	998,9
Sum 1 til 6	20873,6	8262,4	5980,4	2282	12611,2

Kilde: DG XVI

Satsningsområde 1 er støtte til utbedring og tilretteleggelse av for eksempel industriområder.

Satsningsområde 2 er støtte til infrastruktur (veier, havner o.l.).

Satsningsområde 3 er støtte til utvikling av næringsvirksomhet, spesielt for små og mellomstore bedrifter.

<sup>29</sup> Defineres nærmere etter tabellen.

<sup>30</sup> Beregningsgrunnlag 1 ECU = 8 NOK.

Satsningsområde 4 er støtte til å bedre miljøet eller utseende av et område.

Satsningsområde 5 er støtte til turisme og kultur.

Satsningsområde 6 er støtte til forskning og yrkesopplæring.

## 6.2 Satsningsområder

Størrelsene representerer omfanget av støtten i andre fase til målgruppe 2-områder i Storbritannia. Første fase av CSF gikk fra 1989 til 1991. Tallene omfatter kun de budsjetterte størrelsene i CSF for fase 2.<sup>31</sup> Fase 2 startet 1. januar 1992 og skal dekke en to års periode fram til slutten av 1993.

Storbritannia har i dag 67 counties/kommuner. I Nord Øst England ligger noen av de kommunene som er mest rammet av arbeidsledighet i Storbritannia. Det er som nevnt dette området som omfatter de fleste offshoreverftene i England. I 1992 hadde Cleveland den nest høyeste raten, mens Tyne and Wear lå på tredje plass. Videre hadde Durham det tiende høyeste nivået og Northumberland det attende.

Når det gjelder *satsningsområde 1*, er det lagt vekt på at forholdene blir lagt til rette slik at nyetableringer kan finne sted eller at eksisterende arbeidsplasser sikres. Støtte under dette området er i utgangspunktet ikke rettet inn mot en enkelt bedrift, men området som helhet. Det betyr at prosjektene blant annet kan gå til utarbeidelse av industritomter, utvikling av næringsparker, etablering av avfallsdeponier. I tillegg til støtten fra ERDF blir det også lagt vekt på å trekke inn lån fra EIB og ECSC. (se kap. 4.2.1 og 4.2.2)

*Satsningsområde 2* går til investeringsprosjekter som antas å bedre infrastrukturen i det aktuelle område. Det er også støtte som i utgangspunktet er knyttet til regionen og ikke en enkelt bedrift. Det betyr at støtten går til veiprojekter, jernbaneprojekter, havneprosjekter og andre offentlige transportordninger. Et havneprosjekt kan i praksis være skreddersydd for en bedrift eller et verft under forutsetning av at havnen er tilgjengelig for flere. Grensene mellom generell region/infrastrukturstøtte som per definisjon ikke anses som statsstøtte og overføringer direkte til en bedrift, det vil si statsstøtte kan med andre ord være vanskelig å fastslå.

*Satsningsområde 3* er det av områdene som i første omgang kan knyttes eller brukes til direkte investeringsstøtte til en enkelt bedrift. Spesielt gjelder dette for små og mellomstore bedrifter. Dette vil skje

<sup>31</sup> De omfatter ikke støtte fra spesielle programmer som f.eks. RENAVAL, RECHAR eller STRIDE (se nedenfor).

gjennom en samfinansiering med nasjonale myndigheter. Støtte kan også gis til regionale utviklingsfirmaer, for eksempel Northern Development Company (NDC). Under dette området kommer støtten både fra ERDF og ESF. Det betyr at støtten også for eksempel kan gå til yrkesopplæring og utvikling av ledere.

Når det gjelder *område 4* er dette midler som skal gå til miljøtiltak i regionen. Det betyr at støtten brukes til blant annet rehabilitering av hus og opprydding av kystlinjen i et område.

*Område 5* går først og fremst til tiltak for å utvikle turistnæringen i en region. I tillegg legges det også vekt på å støtte kulturaktiviteter. Støtte under dette området kommer også fra ESF. ESF-støtten brukes blant annet til opplæring i turistnæringen.

Støtte i forhold til *område 6* går til forskning og utvikling og yrkesopplæring. Denne støtten kommer fra ERDF og ESF og den kan for eksempel gå til å utvikle samarbeidet mellom næringsliv og forskningsmiljøer.

## 6.3 Støtte til Nord Øst England

CSF for Nord Øst England dekker tre ulike kategorier av tiltak:

- Nye tiltak i overenstemmelse med satsningsområdene i fase 2
- Andre tiltak som allerede er på gang i regionen
- Fellesskapsinitiativ (Community Initiatives)

Under nye tiltak opererer man med programmer for to regioner innenfor området Nord Øst England. Det første programmet er i TAWSEN, som omfatter Tyne and Wear/Southeast Northumberland, og det andre programmet omfatter Durham og Cleveland-området. I disse programmene blir det blant annet lagt vekt på å få overført kunnskap og «know-how» fra forsknings- og universitetsmiljøene.

Fra ERDF er det forventet at det skal brukes ca. 850 mill. NOK. på disse to programmene i 1992/93, mens det fra ESF skal brukes ca. 370 mill. NOK i samme tidsrom.

De to sistnevnte kategoriene av tiltak er begge i utgangspunktet fellesskapsinitiativ, som er spesialprogrammer for bestemte regioner avhengig av hvilken næringsstruktur området tidligere har hatt. Disse er ikke med i tabellene over forventet støtte i perioden 1992 til 1993, slik at kolonnen totalstøtte fra EF i tabell 6.2 ikke inkluderer disse spesialprogrammene. Dette er programmer som har vært i gang og som løper fram til og med 1993.

Tabell 6.2 Forventet støtte til Nord Øst England fra EF til Storbritannia og nasjonal støtte knyttet til EF-støtten for 1992-93. Tallene er mill. NOK<sup>32</sup>

NORTH EAST	Total	Total EF	ERDF	ESF	Total UK
Satsningsområde 1	459,2	184	184	0	275,2
Satsningsområde 2	838,4	209,6	209,6	0	628,8
Satsningsområde 3	728	336	87,2	248,8	392
Satsningsområde 4	366,4	182,4	174,4	8	184
Satsningsområde 5	428	192,8	131,2	61,6	235,2
Satsningsområde 6	338,4	152	87,2	64,8	186,4
Sum 1 til 6	3158,4	1256,8	873,6	383,2	1901,6

Kilde: DG XVI

I tillegg kommer andre tiltak og bidrag fra kommisjonen gjennom to RECHAR-programmer og to RENAVAL-programmer i regionen. RECHAR er et spesialprogram for tidligere kullområder, der målet er å skape nye arbeidsplasser i disse regionene. I Durham og TAWSEN skal det brukes ca. 230 mill. NOK på tiltak med bakgrunn i dette programmet.

RENAVAL er et program som er rettet inn mot områder som tidligere var sterkt dominert av skipsbyggingindustri. I perioden 1989 til og med 1993 er det forventet at Kommisjonen skal bidra med ca. 256 mill. NOK fra dette programmet i Tyne and Wear.

I tillegg til disse programmene har EF satt i gang et program der målet er å få en effektiv overføring av teknologi til disse områdene (STRIDE). Til målområde 2 i Storbritannia vil EF bidra med ca. 120 mill. NOK i perioden juli 1991 til 31. desember 1993.

Totalt er det forventet at EF skal bidra med ca. 11,5 mrd. NOK både til nye og allerede pågående tiltak i perioden 1992/93 i Storbritannia. I og med at EF i de fleste tilfeller krever en samfinansiering er det forventet at Storbritannia må bidra med ca. 16,3 mrd. NOK. I Nord Øst England alene vil EF bidra med totalt ca. 1,6 mrd. NOK i perioden 1992/93. Totalt vil bidraget til området være ca. 3,9 mrd. NOK. (EF-kommisjonen DG XVI).

<sup>32</sup> Beregningsgrunnlag 1 ECU = 8 NOK.

# 7 Omfanget av nasjonale overføringer til næringslivet i Storbritannia

---

## 7.1 Statsstøtte til industrien i Storbritannia og i EF-landene

Statsstøtte er i EFs konkurranseregler per definisjon støtte som går direkte til en enkelt bedrift. Tabell 7.1 viser statsstøtte til industrien i Storbritannia og EF målt i forhold til verdiskapningen (BNP), per sysselsatt i industrien og i absolutte tall. Tallene inkluderer ikke overføringer fra EF, herunder EFs Strukturfond, Kull- og Stålfellesskapet. Tabellen viser at Storbritannia ligger under gjennomsnittet i EF når det gjelder statsstøtte til industrien.

*Tabell 7.1 Statsstøtte til industrien i Storbritannia og i EF-landene 1986–1990.*

	I prosent av verdiskapningen		I NOK per sysselsatt		I mill. NOK	
	1986–88	1988–90	1986–88	1988–90	1986–88	1988–90
Storbritannia	2,6	2,0	6 160	4 656	32 808	25 064
EF 12	4,0	3,5	10 600	9 624	307 080	284 024

Kilde: EC Commision 1992

Statsstøttenivået både i EF og Storbritannia ble redusert i perioden 1988–90 i forhold til perioden 1986–88. Reduksjonen i Storbritannia kan ha sammenheng med at britiske myndigheter avvirket det som ble kalt Regional Development Grant (RDG) i 1988. I dag eksisterer det bare noen prosjekter under denne ordningen, som skyldes at disse prosjektene ble bevilget før 1988. RDG var direkte investeringsstøtte til industrien. Ordningen var basert på mer eller mindre automatikk, slik at bevilgninger ble gitt hvis man tilfredsstilte visse kriterier.

I og med at RDG-ordningen i stor grad var basert på automatikk, er det grunn til å tro at overgangen til RSA (se 4.1.1) har bidratt til redusert støttenivå. Tildelinger via av RSA baseres på forhandlinger med DTI, noe som medfører en sterkere sentral kontroll med de

midlene som blir bevilget. Reformen av Strukturfondene i EF ble satt i verk i 1989. Dette kan også forklare noe av reduksjonen i statsstøttenivået i perioden 1988–90 i forhold til perioden 1986–88 både i EF og Storbritannia. Hensikten med reformen har blant annet vært å få en økt bevisstgjøring i forhold til både støtteformer og gjennomføring av støtteprogrammer.

## 7.2 Statsstøtte etter type tiltak

Både i EF og Storbritannia er det de generelle støtteordningene som har den største andelen av totalstøtten.

*Tabell 7.2 Statsstøtte til britisk industri og EF-industri, etter sektor og funksjon, 1988–1990. Prosent av total støtte.*

	Storbritannia	EF-12
<b>GENERELLE STØTTEORDNINGER</b>	45	42
FoU	8	10
Miljø	2	1
S.M.B	12	10
Handel/Eksport	15	11
Energiøkonomisering	0	1
Generelle investeringer	9	3
Andre formål	0	5
<b>SPESIELLE SEKTORER</b>	20	20
Skipsbygging	7	5
Andre sektorer	13	15
<b>REGIONAL STØTTE</b>	34	38
Regioner under 92(3)c	25	8
Regioner under 92(3)a	9	30
<b>TOTALT</b>	100	100

Kilde: EC Commision 1992

Av de generelle ordningene har EF gitt prioritet til forskning, utvikling, handel og eksportstøtte og støtte til små og mellomstore bedrifter. Dette har blant annet sammenheng med at disse ordningene i mange tilfeller vurderes å ha sammenfallende «interesse med fellesskapet». Det er derfor grunn til å anta at disse i større grad blir notifisert av EF-kommisjonen. Det må likevel understrekes at de kan representere en konkurransevridning det er vanskelig å fastslå, blant annet fordi det er liten informasjon og kunnskap om regional- og sektoreffektene på disse ordningene. Spesielt gjelder det ordningen

«generell investeringsstøtte» som utgjør henholdsvis 3 og 9 prosent av støtten i EF og Storbritannia (EC Commission 1992).

I generell investeringsstøtte inngår blant annet Assistance for Exceptional Projects (se kap. 4.1.3). I tillegg inngår støtteordninger som «Support for Major Projects» (denne ordningen gikk ut i 1988, men har fortsatt et etterslep på utbetalingene) og sertifiseringsprosjekter (Assistance for Development of Certification Schemes).

I tilknytning til EFs tredje gjennomgang (1992) av statsstøtte i medlemslandene ble det påpekt fra EFs side at Assistance for Exceptional Projects kunne stride mot EFs regelverk. EF ønsket denne ordningen avvirket. Den britiske regjeringen stoppet tildeling av støtte til nye prosjekter fra denne ordningen i mars 1993, og den skal vurderes på nytt i løpet av våren 1994.

Både i EF og Storbritannia utgjør sektorstøtten rundt 20 prosent av den totale støtten. Storbritannia ligger litt over gjennomsnittet i EF når det gjelder støtte til skipsbygningsindustrien. Dette har sannsynligvis sammenheng med næringstrukturen i Storbritannia.

Når det gjelder regional støtte i EF, går 8 av hver tiende ECU til områder i målgruppe 1. Det vil si områder under artikkel 92.3.(a).

I Storbritannia utgjør regionale overføringer den største andelen av de enkelte ordningene. Det meste av regionalstøtten kommer inn under målgruppe 2, det vil si artikkel 92.3.c.

## 7.3 Omfang av støtten fra RSA

For 1992/93<sup>33</sup> er det i Storbritannia bevilget 2290 mill. NOK til RSA. Fordelt med 1000 mill. NOK til England, 670 mill. NOK til Skottland og 620 mill. NOK til Wales (EPRC 1993, kommer i mai 93). Tidligere utbetalinger i Storbritannia er vist i tabell 7.3.

Andelen av den direkte utbetalte investeringsstøtten i Storbritannia til England er redusert fra ca. 60 prosent i 1988/89 til ca. 38 prosent i 1991/92, mens andelen ser ut til å øke noe i 1992/93. For Wales har andelen økt fra 20 prosent i 1988/89 til 28 prosent i 1991/92. Når det gjelder Skottland var andelen ca. 19 prosent i 1988/89. I 1991/92 var andelen økt til ca. 33 prosent.

Ser vi på andelen av overføringene til Nord Øst England, som også omfatter den største delen av offshoreverftene, av utbetalt investeringsstøtte i Storbritannia, er den redusert fra ca. 19 prosent i 1988/89 til ca. 14 prosent i 1991/92. Andelen av overføringene til Nord Øst

<sup>33</sup> Regnskapsåret går fra 1.04.92 til 31.03.1993.



Tabell 7.3 Direkte utbetalt investeringsstøtte (RSA) i 1000 NOK <sup>34</sup> på regionalt og nasjonalt nivå.

OMRÅDE/PERIODE	1988-89	1989-90	1990-91	1991-92
STORBRITANNIA	1 761 670	1 734 760	1 859 450	1 929 340
Scotland	350 960	377 920	668 150	635 600
Wales	351 280	349 540	302 380	550 940
England	1 059 430	1 007 300	888 920	742 800
– East Midlands	10 280	10 270	12 980	7 500
– North East	329 800	322 440	276 280	269 340
– North West	219 190	314 680	268 810	235 620
– South West	43 440	45 830	43 910	54 740
– West Midlands	245 680	201 640	175 830	87 210
– Yorkshire and Hamberside	211 040	112 620	111 110	88 390

Kilde: DTI Annual Report, 1991-1992

England i forhold til overføringene til England er gått opp fra ca. 31 prosent i 1988/89 til ca. 36 prosent i 1988/89.

Det må understrekes at tallene ikke sier noe om støttenivået til en enkelt bedrift.

RSA overtok fullt og helt som hovedvirkemiddelet i 1988, da RDG ble avviklet.

Tabell 7.4 Gjennomsnittlig støttenivå som andel av investeringskostnadene i de støtteberettigede prosjektene. Prosent.

1988/89	9,3 %
1989/90	10,3 %
1990/91	14,0 %
1991/92	13,0 %

Kilde: EPRC

Som det framgår av tabell 7.4, ligger det gjennomsnittlige støttenivået i Storbritannia under EFs grenser for tillatt støtte (se kap. 2.2).

<sup>34</sup> Beregningsgrunnlag 1 pund = 10 NOK.

# Litteratur

Andersson, Elffers og Felix (1993), *Notat*. Brussel

Bienkowski, Misha m.fl. (1991), *Government Funding for United Kingdom Business. A Complete Guide to Sources Grants and Application Procedures*, Kogan Page, London

De Nationale Investeringsbank (1992), *Informasjonsbrosjyre 1992*. Haag

Det nederlandske økonomidepartementet (1991–1992), *Oversikt over regionalpolitiske rammetiltak 1991–1992*

Det nederlandske sosialdepartementet (1992), *Oversikt over ulike reguleringer for næringslivet 1992*. Haag

DTI (1992), *Industrial Development Act 1982 Annual Report*. Secretaries of State for Trade and Industry, Scotland, Wales Employment for the year ended 31 March 1992, London

DTI (1992), *Regional Selective Assistance*. Informasjonsbrosjyre 1992, London

DTI (1992), *Regional Enterprise Grants, Investment, Innovation*. Informasjonsbrosjyrer 1992, London

EC Commision (1989), *EEC Competition Policy in the single market*. European documentation, periodical 1/1989

EC Commision (1990), *Competitive law in the European Communities. Volume II: Rules applicable to State aids*

EC Commission (1992), *Third Survey on State Aid in the European Community in the Manufacturing and Certain Other Sectors*, Brussel

Economische Voorlichtings Dienst (1992), *Eksportunderstøttelse til Nederlandske bedrifter, Notat 1992*. Den Haag

EF – Karnov (1991), *EF-KARNOV 1990*, Karnovs Forlag

*Employment Gazzete* (1990–1993), Juli 1990 til mars 1993. Det britiske Arbeidsdepartementet, London

The European Policies Research Centre (EPRC) (1993), *European Regional Incentives 1993*. 13th Edition, Douglas Yuill m.fl., red., Glasgow: University of Strathclyde. Publiseres mai 1993

The European Policies Research Centre (EPRC) (1991), *European Regional Incentives 1991* 12th Edition, Douglas Yuill m.fl., red., Glasgow: University of Strathclyde

Forsell, Leif (1991), *Regionalpolitikk i EF*. Oslo: Universitetsforlaget

Kommisionen for de Europeiske Fællesskaber (1991), *20. Beretning om Konkurrencepolitikken*. Brüssel

Kommunal og arbeidsdepartementet (1992), *By og land hand i hand. Omregional utvikling*. Stortingsmelding 1992–93:33

Noordelijke Ontwikkelings Maatschappij (1992), *Årsberetning 1992*, Groningen

Northern Development Company, Informasjonsbrosjyre. Newcastle

Northern Offshore Federation (1992), *Directory 1992–1993*. Sunderland

Tees-side Development Company, Informasjonsbrosjyre

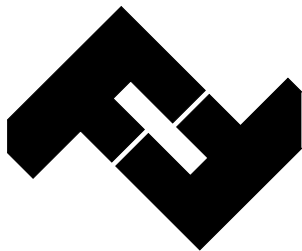
Walderhaug, Klaus (1992), *The Offshore Fabrication Industry*. SNF-rapport 66/92. Bergen: Stiftelsen for samfunns- og næringslivsforskning

# Forkortelser

- AEP – Assistance for Exceptional Projects
- BGT – Business Growth Training
- CG – City Grants
- CSF – Community Support Framework
- DA – Development Areas
- DE – Department of Employment – Det britiske arbeidsdepartementet
- DED – Department of Economic Development – Det britiske departementet for økonomisk utvikling
- DG IV – General Direktorat IV, ansvarlig for konkurransepolitikken i EF
- DG V – General Direktorat V, ansvarlig for sosialpolitikken i EF
- DG XVI – General Direktorat XVI, ansvarlig for regionalpolitikken i EF
- DoE – Department of Environment – Det britiske miljøverndepartementet
- DTI – Department of Trade and Industry – Det britiske handels- og industridepartement
- ECGD – Export Credits Guarantee Department – Det britiske garantiinstituttet for eksportkreditt
- ECSC – Det Europeiske Kull- og Stålfellesskap
- EI – Enterprise Initiative
- EIB – European Investment Bank – Den europeiske investeringsbanken
- EPRC – The European Policy Research Centre Ltd.
- ESF – Det Europeiske Sosialfond
- ETP – Employment Training Programme (opplæringsstøtte)

EZ –	Det nederlandske økonomidepartementet
IA –	Intermediate Areas
IFC –	International Finance Cooperation
IPR –	Regionale Investeringsincentiver (Nederland)
IT –	Innovation in Training (opplæringsstøtte)
JAS –	Joint Action on Skills (opplæringsstøtte)
LECs –	Local Enterprise Companies
MBC –	Managing Business Change
NCM –	The Dutch Credit Insurance Company
NDC –	Northern Development Company
NIB –	National Investment Bank
OPF –	Overseas Project Fund
REG –	Regional Enterprise Grants
RSA –	Regional Selective Assistance
TECs –	Training and Enterprise Councils
YT –	Youth Training (opplæringsstøtte)





**FAFO-notat 1993**  
**ISSN 0801-6135**

**FAFO**  
**Postboks 2947 Tøyen**  
**0608 Oslo**  
**Tlf 22 67 60 00**  
**Fax 22 67 60 22**

**Bestillingsnr. 826**